

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt des Bundes zur Befreiung der Ukraina) Союза визволення України

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата вносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 рублі), квартальна 3 К. (1·20 рублі). ∴ Ціна сього числа 50 сот. (25 коп.).

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.
Адреса редакції і адміністрації: Wien VIII., Josefstädter-
straße 79, II. Stiege, Tür 19.

II. рік.

Відень, 15. серпня 1915.

Ч. 23—24.

Мабуть жадна інша нація не пережила стільки високих моментів ентузіазму, не перейшла стільки трагічних моментів і такого безліку страждань, врешті не здобула стільки для своєї історичної будуччини, як українська нація в сей рік війни, від серпня 1914 до серпня 1915 року.

Ніхто з нас ніколи не забуде тих безмежно радісних днів, коли надії, мов неймовірні сни, злетіли в дійсности з оголошенням війни в наше громадянство. Ми вже всі бачили перед собою вільний Київ і безкрайну, мов море, вільну самостійну Україну.

„Ідїть, ідїть! — славно, славно!“ — несло ся з глибини зворушеної душі цілої австрійської України бажання полкам, що йшли проти Росії.

І ті-ж самі почуття переживала найбільш активна частина українського громадянства на широкій російській Україні. Там також бились серця в унісон з нашими земляками в Австрії, там уже чужу армію виглядали, як визволительку...

Йшли години як дні, а дні як години. Вуха ловило найменшу вістку ще віддалік. Як були сумні вістки, надія відганяла їх: — то тимчасом, так мабуть треба...

Доля, здавалось, відвернулась від нас. Здавалось насміяла ся з наших найсвятїйших змагань, поривів, почувань...

Галичина пережила тяжкі дні перед окупацією і ще страшнїйші після окупації її Москалями. Події повернулись, здавалось, навідворот.

Спустошено на австрійській Україні культурний дорібок кількох поколінь. Над українським грома-

дянством російської України залягли тяжкі хмари террору...

Але ми не спали. За-велика була віра в сили власного народу, за-велика певність в неминучість розгрому царської, поліцейсько-варварської Росії. Ми працювали. По всіх усюдах засилали вістку про існування нашого народу і про наші змагання. Шукали приятелів і союзників — обїздили закутки Європи і про існування України нагадували. Нас слухали і діло наше росло, і могильна праця Росії не могла тому перешкодити. Слава про Січових Стрільців лягала славою і на цілий наш нарід.

Перезимували тяжким кошмаром та не покладаючи рук і от весна принесла нові надії. Зорана окопами австрійська Україна очищена врешті від наїздника. Робота Українців в Європі примусила більше числити ся з нашим народом в Росії. На російській Україні почалась українська сепаратистична робота.

Так дожили ми до року війни. Перші рожеві надії десь полетіли, мов ніжні пташки, ще перед зимою у вирій, бо їм неможливо було жити в суворій, галасливій і змінливій атмосфері війни. Але війна кує свої власні надії, суворі, сірі мов сталь багнетів, холодні мов скелі неперехідних гір, але тим реальнїйші і міцнїйші. І знову живїйше бють ся наші серця.

Війна дала нам те, що цілий світ нас побачив, що ніхто вже не може сказати, що нас нема, — без нас, без українського народу — вже не може в будуччині рішати ся політика Європи. А коли так, то треба лише спокійно і витривало стояти на своїх позиціях.

По році війни.

(Лист з поля.)

Писати при громах гармат — дуже романтично, але й дуже невигідно. Не можна зібрати думок до купи; розлітають ся, як стревожені голуби. Не диво! Сидиш місяцями як у воріт або десь у закутку якоїсь страшної фабрики, котра з машинами і людьми пересуваєть ся з місця на місце, і бачиш та чуєш огні, громи, гуркіт, мертвих, ранених, полонених, — словом: людську недолу у таких розмірах, яких ніхто не сподівався по новочасних війнах. Казали ще недавно, що повітні війни будуть короткі і більше людяні, як давніші. Правда, в людей милосердя не замерло, однак вимоги війни стали такі страшні, що нераз раненим годі допомогти і мертвих годі поховати, а воєнні машини і прилади такі безпощадні, що у них ніякої людяности не знайдеш. І рани тепер не легші і смерть „не покоси кладе, — гори.“ Війна тягнеть ся уже цілий рік і звір у чоловіці лютує так само, як колись, бо коли хто йде против тебе із штиком, ти не станеш йому проповідувати любов ближнього, тільки наставиш і свій штик.

У такій „фабриці“, де не питають, хто упав, лише кілька упало своїх і чужих, душа тупіє, байдужніє, тільки смуток царює у ній, німа туга за спокоєм і від часу до часу злослива охота, коли-б можна, коннути цілу землю в плечі, нехай би розлетіла ся у просторах на порох, бо з такими людьми, як вона має, не стоїть доброго слова. Адже люде не подумали ся ще до нічого красивого і висшого, тільки до того, що війна лихо неминуче!... І то мимо всеї культури, цивілізації, християнства і т. п. А хоч і є дехто, що не бажає собі і ближнім сього „неминучого лиха“, сповнити сього бажання не може, бо безсильний. Мало того, він і сам ще помагає ширити „неминуче лихо“, бо такий обовязок суспільний і народній, бо землі не копнеш і не розібеш, бо жити треба, бо можна вибороти собі і иншим красиві обставини життя, бо ... і т. д.

Отут усякий з нас помічає роздвоєння, суперечність у своїй душі: і не треба би ... і нехай буде, коли так ... не порадиш инакше ... такий уже світ і люде ... Найдеш докази і на оборону сього проклятого лиха, хоч се твого смутку не розжене і душі не розрадує. Годиш ся з лихом і, як то усе живий живе гадає, снуєш думки про те, що є і що буде, про себе (бо себе не спекаєш ся) і про народ, котрому бажаєш добра не менше, як собі.

Кажуть, що війна відроджує народи. Я думаю, що се відносить ся тільки до народів пережитих, здегенерованих, котрі відродження потребують. Щоб наш український народ можна зачислити до пережитих, сього чей ніхто розумний не скаже. Ми, правда, прожили вже тисячу літ історії, однак наше життя усе здержувано, — ми не буали, як колись Французи, і надмірної великопанської цивілізації в нас ніколи не було. Воєнна катастрофа на те, щоб ми опам'ятали ся і скинули із себе панське ледарство, нам не була потрібна. Адже життя цілого нашого народу, де-б він не був, занадто вже скромне, щоби нам треба було пускати крови.

Але кажуть іще, що з кожною війною якась доба історії кінчить ся і нова доба починаєть ся. Отсе вже можна прикласти й до нашого народу. Ми сподіваємо ся, що настане нова доба історії для нас і що вона буде

красша, як попередня. Хоч нема ще кінця війні, але цілий рік сеї печуваної і невиданої ворожнечі народів і держав уже скінчив ся і приніс нам добич таку, що ми бодай для австрійських Українців можемо нової доби сподівати ся. Годі бавити ся в пророка, однак є всякі познаки на те, що сеї добичі неприятель нам уже не відбере і що вона може тільки зрости, а не поменшати.

Як воно й не чудно уважати добичею те, що ми вже мали у своїх руках, однак дійсно так воно є, бо вже нам були землю австрійських і угорських Українців забрали, уже починали тут заводити свої зловіщі порядки, уже нам над головами кракали московські ворони, уже вічну пам'ять співали цілому українському народови, коли ось по місяцях борикання показано ворогови дорогу туди, звідки прийшов, відобрано трохи не всі загарбані землі і доведено справу так далеко, що тепер ворог тремтить о свою шкуру більше, як ми. Виратовано від погибели частину української землі, де ми заснували були собі, на час московського лихоліття, тихший пристановок і сховок на усяке народне добро, котрим колись можна було-б обділити наш народ на всіх наших землях. Се дійсно добич.

І ся добич дістаєть ся нам знову в руки в обставинах далеко не таких, як були перед війною. Сї обставини й творять нову добу. Вага їх передовсім у тім, що, присилувані війною на нашій землі, австрійські (а також німецькі) власти придивили ся нашому народови красиве і зрозуміли, що наше життя, наш розвиток не тільки нам самим потрібний, але що й обі держави мають інтерес в тім, щоб ми не щезли як народ, з лиця землі. Ми всі то бачили і Господи! — як тяжко відчували се, придивляючись, як отсе пізнання нас немов добувало ся на-силу з могили, розкидуючи землю, що його від віків придавило.

Не знали нас — от що! І коли-б не війна, може були би ще довго й довго не знали і не хотіли пізнати. Не знали нас передовсім з доброго боку і на основі таких даних, до яких ми, Українці, ніколи і нічим не причинили ся, склали собі про нас думку, що ми і самі тужимо за сим, щоби потонути у московським морі, і готові ще й державу потягти за собою. Не було небезпеки — і десятки літ ніхто з державників не старав ся нас зрозуміти. Адже наша яєна, недвозначна українська ідея не нова і вже, що найменше, від сотні літ відома! Хто хотів пізнати її і бачити її прихильників та оборонців, мав до того нагоду, хоч би у Галічині, уже від кількадесяти років. Не було тревоги — і ми не були для нікого інтересні ... Мало того, ще й допущено на нас заразу, московськість, якого наш народ не знав, коли його прилучено до Австрії. Тепер ось під час війни, щоб не було пошестей, щеплять вояків і против холери і против червінки і против віспи, чистять села, — знають, що легше не допустити до недуг, ніж потім спинити. А на наш народ в Австрії й Угорщині наслано вже давно з Росії язву, котра нас десяткувала, котра нам сили забирала і нівечила нашу працю. Кого се боліло крім нас? Чому не спинено пошести давно в самих зародках? Чому тільки нам самим, колись слабосилим, полишено боротьбу з нею? Чому навіть давано московськові ломаку в руки, щоб він нею розбивав голову Українця? ...

А тепер, як прийшла війна, усі ми в Австрії й Угорщині, як живемо, з причини москвофільської язви зажили в перших місяцях такої слави, що хоч з моста та в воду! Тут певно більше як сто тисячів наших вояків боролось — і то добре боролось! — і ще бореться в обороні своєї землі і держави, — тут усі свідомі наші люде затремтіли і тілом і душею, щоб не попасти у російську тюрму народів, і тут у той сам час кинено підозрінне на нас усіх, що нам не можна вірити! . . .

Не описую далі сього народнього нещастя і тільки зазначаю, що по році війни ся справа дуже і дуже вяснилась, широкі круги пізнали її, придивилися, оправдали нас і зрозуміли. Далеко ще до того, щоб ми зовсім були вдоволені, однак дорога вже прочищена і наша мета, наші ідеали стали ширшому світові відомі. Се великий наш добуток, покищо може тільки й моральний.

І наша земля в Австрії стала більше відома і дорога ширшому світові. Боролись колись наші австрійські земляки в різних далеких краях, а тепер ось склалося, що всі народи Австро-Угорщини і Німеччини вислали своїх батьків і синів на оборону нашої землі. І кілька їх тут полягло головами, кілька ранено! Кілько родин поневолі пізнало, бодай з часописей і карт, різні наші місцевости, що на віки пригорнули до себе їх батьків та синів! Перед війною ще всяку всячину виговорювано на Галичину, що, мовляв, се край такий, з котрого хісна нема, до нього тільки все докладай із загальної скарбниці, — а тепер, коли показалася вага сього пограничного краю, коли кров різних народів зросила його гори і ниви, став він дорогий усім так, як дорога кожному могила його батька і матери. До тверезого, купецького, звичайно самолюбного погляду на наш край домішався сентимент, досі тільки нам відомий, нам, що ми тут виховалися, живем і гадаємо тут умирати. Сей сентимент може нам у будучині також придатися.

Що і в самій Галичині, на Буковині і в північній Угорщині настануть значні зміни, корисні для нашого народу, проте мабуть годі сумніватися ся. Можна сподіватися, що всі ми — разом зі своїми сусідами — будемо по шкоді мудрі і що навмисне затроювання нашого народнього організму москвофільською заразою уже скінчилося. Уже й саме російське військо, що прийшло нас „визволювати“, а попри військо ще більше охрону і всякі дорадники постаралися о те, щоби ніхто не згадав їх добрим словом за ту руїну маєтків і духа, — тим більша надія на тих, котрі лишаються у краю, що москвофільства не будуть уже терпіти, а тим менше підирати. З польського й українського народу вже щезли прихильники кнута, а коли які й причаїлися, то будуть низше трави, тихше води.

Дальша зміна і поправа обставин залежить у великій мірі від нас самих. Не покладаймо ся на те, що війна кого иньшого навчила розуму, бо се рахунок непевний; дивім ся, чи вона нас навчила. Тепер ще не пора говорити про все, чим душа накіпала під час війни, про зібрані досвіди і докази прихильности або ворожнечі до нашого народу, але можна загально сказати дещо хоч про нас самих.

Отже всі ми, Українці-інтелігенти, повинні собі добре вбити в пам'ять, що нашу українську територію в Австро-Угорщині відбили від ворога передовсім селяне і робітники, чужі і наші. Без доброго проводу вони не багато вчинили би самі, але певна річ, що без них і добрі про-

відники не досягнули би нічого. Вдяка і слава всім тим „меншим братам“, що своєю кров'ю здобули нам край і нові обставини життя та розвитку; коли будучина буде красна, то з неї передовсім ми будемо мати хосен. Се відносить ся не тільки до нас, але до всіх народів нашої держави, і се пізнання мусить стати основою суспільної праці в будучині.

Зокрема про наш народ треба сказати ось що: У с'їм величезнім збіговішуві народів, до якого війна дала причину, уважний і справедливий чоловік помічає вже від року значні різниці у вдачі і культурі поодиноких народів. Є добра нагода порівнювати і спостерігати, а сама війна, що грозить безнастанно смертю, спонукує люде до вчинків таких, яких у спокійний час ніхто й не починав би з уваги на власну безпечність, кару, чесність і т. п. Не подоба говорити про иньші народи, але про свій маємо повне право на цілий світ кричати, що він і нам і державі не тільки сорому не приносить, але є дійсним скарбом людяности й культури, живучою водою, що дасть і нам відродження і державі силу. Я не терплю ідолопоклонства і знаю, що у кождім народі є всякі люде, але мимо всього, по році війни і дуже богатих спостереженнях і порівняннях з иньшими народами, кажу рішучо: чолом перед нашим так званім простим народом! Він простий дійсно, бо прості дороги життя йому найлюбійші і сеї своєї простоти, чесної, доброї і глибокої культурної, він не потребує соромитися. Війна скріпила у нас віру у свій народ, а иньших повинна спам'ятати, щоб не маловажили нас.

По війні сей народ, а з ним і частина нашої молодшої і старшої інтелігенції, що брала участь у війні, вернеться у свої оселі — не з видимою добичею в руках, як колись бувало, за те з новим досвідом. Перші місяці підуть на те, щоб довести до ладу своє щоденне життя. Однак потім придуть рефлексії: За що ми билися? Хто бив ся? Чи годить ся, щоб нас маловажено? Коли всім легше, то чия се заслуга? Чого було треба, щоб війну виграти, і яка наука з того на мирний час? Хто помагав нам у лихий годині і хто шкодив?

На основі сих рефлексій зложиться нова програма народнього життя, — життя з сусідами і життя у себе дома, в межах народу. Зрозуміла річ, що про воєнні обрахунки з сусідами тепер не можна говорити, але до них прийде і вони будуть мати великий вплив на суспільне життя. Так само иньші рефлексії заважатимуть дуже у нашім власнім партійнім життє. Прийде, а бодай повинно прийти до провірки партійних програм зперед війни, наших колотнеч і ворожнеч, нашого монополізованія політики у тісних кружках і взагалі сих хиб, які війна виявила.

Із сеї провірки думок уже тепер починають складатися нові задачі: передовсім стягнути як найбільше сил до економічної роботи, щоб відбудувати і загосподарити наново зруйновані краї. Навчені війною, ми не сміємо бавитися високолетніми теоріями і пацькати над долею иньших, що привикли жити з нас, але не навчилися нас шанувати, тільки мусимо дбати про як найбільшу нашу незалежність у торгівлі і промислі — і взагалі на всіх полях, де можемо обійти ся без чужого посередництва.

Війна навчила, що без свідомости і сили нічого не вдієш і що до сили треба злуки, — не тої поетичної, ідеальної згоди, тільки злуки під проводом розумних люде,

котрі не вимагають неможливого і вміють ужити даних сил. Війна не видобула у нас на верх якогось свого Гінденбурга на полях бою або в політиці, але колективна думка знаних уже провідників споважніла — і можна сподівати ся, що чей по війні не збуденніє у партійних і особистих забагах і ворожнечах.

Жде нас усіх величезна праця на всіх полях, — і еко-

1914—1915.

Нині, саме нині, 26 липня, річниця великої війни. Дванадцять місяців гудуть гармати, ллеть ся кров, падають трупи — дванадцять довгих місяців. Ніхто не сподівав ся, щоб воно так довго могло тривати. Кажали люде — три місяці — довше не видержать фінанси, довше не годен видержати нинішній культурний чоловік. А тим часом чотири рази по три місяці минуло і він якось держить. Все можна обчислити — чоловіка ніколи.

Велика річниця — річниця надлюдських зусиль, титанічної енергії і непередвидженої витривалості — дійсно велика річниця, якої досі не бувало! Того, що протягом останнього року збуло ся, вистало би на цілі століття, тою енергією, яка за той час виладувала ся, можна би Гольфштром до середньої Європи приблизити, можна би заводити Сагару, можна би тундри перемінити в родючі лани.

Не наша вина, що справлено її в иншу сторону, що рукам, котрі могли будувати і мурувати, казали держати гвер. Але вірити треба і мусить ся вірити, що тая безліч енергії, яку вичерпано протягом останнього великого року, не буде витрачена даром, що вислід її покажесть ся рівно, а може й більше вартним, як наводнення Сагари, або приближення Гольфштрому, вірити треба, що величи минулого відповідати ме світлість будучого, тільки, що тую минувшість, хоть як вона страшна і велитенська, всеж-таки можемо оком обкинути, можемо хоть якусь її частину побачити, а будучности, навіть в приближенню відгадати не годен. Але вона мусить, мусить бути велика, дорогоцінна, спасенна, як великі, болючі і безмежно тяжкі були жертви, котрі її зродили. Сього вимагають права світової механіки, сього вимагають закони загальної справедливости. Ніщо, що єсть, не проминає і ніяка праця не йде намарне. Крізь жертви простує людскість до щораз красшого і лучшого життя. Тою вірою хочемо і мусимо себе потішати, бо щож зробив би нині чоловік, в котрім завмерла всяка віра, в котрім вигасли всякі сподівання?

І тою надією покріплені, повертаємо ся лицем позад себе. Як-то? І ми те все перебули, пережили, перетерпіли? І то дійсно правда? Не сон? Не хоробливі привиди, не образи розбурханой уяви? Як-то, за тих 365 днів перейшли ми таку велику дорогу, перебрили крізь таке море крові, крізь такі ріки сліз, крізь такі густі дими пожеж, поміж такими шпалірами шибениць? І годні ми були все тото перебути, все тото переболіти, видіти і відчути, а не посивіти і не збожеволіти!

Так — годні, бо нас держить віра в світову справедливість, бо нас крізь тую Голгофу страждання і крізь те пекло злости провадить білий ангел надії, надії на красшу будучність. Можемо глянути позад себе і не перемінимо ся в Лотовий стовп соли і не скаменіємо в Ляконтову різьбу терпіння. Відваги! Тільки відваги! . . .

номічна і культурна — і вона не поменшає від того, коли і в Росії зложать ся для нас обставини корисно, навпаки зросте в безміри. Коли ми до війни не всіли приготувити ся так, як бажали, то хоч до життя по війні приготувляймо ся завчасу з повною повагою і розумом!

Над Дністром, кінець липня 1915.

О. М.

Рік тому назад, трохи більше як рік, великий здвиг у Львові. Вулицями нашого, а предінь не свого Львова перепливає велика філя народнього одушевлення. Лопотять прапори з малюнками наших великих мужів. Несуть їх хлопські спрацьовані долоні, готові кожної хвилі ціп перемінити на кріс.

Очи, привиклі дивити ся в землю, з котрої виростає зерно, підстава їхнього життя, займають ся дивним огнем, якби перелетів по них привид світової пожежі, якби до їх краски домшав хто відблиску свіжо вигостреного оружя.

Незбагнуті очи народу.

З народньою пісню на устах пливуть як жива, барвиста філя по сірім копоті і болоті вулиць — пливуть у якусь незвісну даль, до якихсь нових вимріяних країн, до давно покинутих і довго небачених берегів. Якби хто сім-найцятє століттє з гробу збудив, якби хто духи предків чарівною силою до нового життя покликав.

Довго-довго стоїмо, мов причаровані тим чудовим видовищем і здаєть ся нам, що ті хоругви, ті численні відділи муштин і жінок, ті уоружені сотні стрільців, ті діти — пластуни не даром явили ся перед нами, що їх покликкала якась велика хвиля, якийсь могутній голос народньої свідомости, почуттє самооборони.

Не на параді прийшли вони тут, не для зовнішнього, малярського ефекту — їх притягнуло діло — велика справа вітчизни.

Пішли . . . . . І справді пішли. Багато з них і досі не вернуло, багато не верне ніколи . . . . .

А другий день здвигу, дужання у власнім великім городі, на українській площі високо понад кітловиною Львова, супроти гори його засновника Льва. Тисячі цікавих, розрадуваних очей на ступеницях, тисячі жиливих, вправних тіл на просторій арені. Славно! Славно! Славно! Нараз зпоміж многотисячної товпи святочно вбраних, мирних горожан, висуваєть ся зелено-сірий відділ війська, з карабінами на ременах, з огнем в очах. Се наші перші відділи стрілецькі. Приказ, луск гверів, розстрільна. Трах, трах, трах! Падають на землю — стріляють, встають, гонять вперед, падають знову і знову зловіщий тріск карабінних гверів. Маленький образ битви, неначе прочуттє того, що незабаром стало ся. Тишина. Серця перестали бити. Бачимо команданта відділу. Він нині лежить в гробі, в чужій не нашій землі, але ми його бачимо, бо того образу жаден Українець забути не може, того образу нової, воскресаючої Січи, давніх традицій, прибраних у нові форми життя . . .

Нараз, мов грім з ясного неба — Сераєво! Злочин! Кара! Кожний чув, що стало ся щось, що не сміє минути безкарно, і кожного пригнітала тая думка, те прикре почуттє.

Здавало ся, що земля починає під ногами горіти, що незабаром вибухне вулкан. І він вибух. Не міг довше ви-

тримати тої макіявельської злоби, тої византійської облуди, альбіонської хлани, галлійської жадоби пімсти. Що найгіршого скривало ся в людській душі, подало собі руку, щоб підпалити світ, щоб зруйнувати величню будівлю людської праці, всесвітній храм добра і мира. І підпалили. Числили на нашу слабість, на розбіжність народніх стремлінь в нашій державі, на людську дурноту. Перечислили ся. І перечислили ся, думаючи, що наша велика союзниця не вистарчить сама собі, що відтята від світового довозу з голоду згине, що задеревіє, як чоловік під скляним дзвоном.

Грубо перечислили ся вороги...

Саме минув рік, коли з наших сіл і лісів і з далеких глухих гір, мов розбурхані води весняних потоків, стали напливати наші оборонці вітчизни. Спішили всі, мов ляміна, і ті, що були покликані, і ті, котрим веліли що йно ждати на клич. Кождий спішив, щоб віддати Цісареві, що цісарське, щоб сповнити слова народнього гимну, щоб ратувати державу. Серце краяло ся лишати такі пишні незібрані жнива, жінку, діти, почату, а нескінчену працю, хто на полі економії, хто освіти, хто артистичного творення — але йшли всі, бо всіх кликав якийсь внутрішній голос: „не підем ми, прийдуть вони!“ Широкі верстви народу зрозуміли, що обороняючи державу, боронять себе, свого власного життя, своїх народніх змагань, своїх сердечних, довго леліаних надій.

Цілі численні тисячки української молоді треба було завертати домів, бо не було для них відразу стільки місця, зброї, всього, чого до війни треба. Не один з тих, що тоді легів на зазив найвишого Вождя, до нині остав ся дома, бо його черга ще не наспіла. Але тепер, по році титанічних боїв спомин тої готовости, того почуття обовязку наповнює нас гордощами. Ми сповнили, що до нас належить, ми сплатили свій довг. А прецінь?!...

Та лишім сей жаль на пізнійше, тепер не сліз треба, а сили, сили великої, загальної, всесторонньої, тепер треба охоти до життя, до праці, до витривання серед тих тяжких часів.

Життя — похід, вперед нестримний він,

Іде під спід, хто стратив свій розітн.

Треба вірити, що прийде час порухунків, і тоді кождому буде заплачено по заслугі. Герострати, палії, крикуни і клеветники, люде, що в мутній воді привикли рибу ловити, одержать також за своє...

Велика річниця, як вертали ми від перших поїздів, котрими наші браття, товариші, други їхали на поле бою. Довгий, сїрий шнурок щільно-щільно наладованих возів. Руки від праці, голови від книжки — все змішане разом. В обличю смерти на полі слави, перед пронизливим зором ясноокої волі затерли ся всякі ріжницї. Кому дорога вітчизна, воля, правда, той мій брат, той мій товариш. Прощай і до побачення, або там, де кулі свицуть, або тут, як мир настане — все одно. Ми тепер звязані раз на все почуттєм спільної думки, спільної праці і спільної жертви, один за всіх і всі за одного. Ось ще один спізвив ся. Втомлені пильною роботою коні не могли прибігти на час. Не міг відірвати ся від хорої жінки, від першої маленької дитини. Але й він іде, не йде, а біжить, ось-ось допаде останнього воза, ось-ось. На залізній шині пошпортував ся, з кишені вилетіла книжка „Кобзар.“ Підняв, устроїв за пазуху і, заки поїзд рушив, стояв на сходах останнього воза.

Прощайте! Най вас Бог провадить. Або добути, або дома не бути. Не забувайте нас. Ми — вас? Ніколи! Ані тих піль зелених, ані садів вишневих, ані того щастя і горя, що разом пережили, ані тих надій, тих снів і мрій, що колись переснили, не забути нам до суду-віку. Бувайте нам здорові!

Крик, свист, пісня мішаєть ся з філею зітхань, глибоких як море, з бурею сердечних бажань.

Очи шукають знайомих очей, впивають ся в себе, еднають, не годні відірватись. Раді-б надивити ся, може на все. Раді-б того, що любе, близьке, серцю миле, набрати як найбільше і повезти з собою там на криваві поля на останню годину розправи. Годі! Годі! Машина починає сопіти, роздаєть ся скрегіт заліза, вози починають грати і поїзд рушає з місця. Поїхали... Багато з тих возів заїхало далеко, далеко, аж на другий світ. Може аж там з ними стрінемо ся. А тут? Тут ми згадуємо їх з жалем і з подивом, з великою щирою дякою, бо вони поїхали боронити волі.

Поїхали. А нам треба вертати до праці, до тих наших осамотнених осель. Сумний поворот. Хто з нас не бачить ще нині тих осирочених жінок, сестер, суджених, що повільним кроком вертають з залізничних двірців до міст і сіл, сумних, безмірно сумних, але гордих заразом. Вони, — їх мужі, браття, суджені пішли на велике діло, слідами своїх предків; про них колись співатиме пісня, як про колишніх лицарів — Запорозжїв. — Вони — герої.

І поворот з Голгофти мішаєть ся з триюмфальним походом — як дві далекі від себе скрайности.

Від тої пори минув рік. Як — то, вже рік? А воно так живо стоїть нам у памяти, мовби що йно вчора збуло ся. І такими живими остануть ся ті образи на віки, бо їх переживаєть ся лиш раз, і не кождому поколінню судилось їх переживати. Дай, Боже, щоб не нарікали ми, що доля дала нам бути свідками тих великих подій!

А потім прийшли перші вістки про бої. Перші надзвичайні видання часописей, на котрі ждало ся як на спасення. Ось Бояни, Камянець Подільський, ось опис віча, першого українського вільного віча на українській царськими посіпаками зацькованій землі. Як же голосно били ся наші серця, які-ж чарівні сні не снили ся тоді! Ось Київ, ось наш золотoverхий Київ і Тарасова могила і Батуринські руїни і дім Мазепи. Без пашпорту, без ніяких перепон, без калічення душі „взятками“ і всякими иншими практиками істинно-руської культури можна дібрати ся туди. Побачити, поклонити ся і на руїнах прежньої слави почати діло будучности. Задушевні українські сні. То вже рік, як вони нам приснили ся так живо, виразно, ясно, як ніколи передше.

То вже рік.

А дальше заспівала нам доля сумну, розпучливу пісню Йова.

Сплондровані наші святині,

Зруйновані наші пристои,

До чаші долито отрути,

А ворог напрасний, грізний

Став над карком і каже: Пий!

Напийсь московської отрути,

Щобись міг лекше позабути

Свій безталанний рідний край,

І рідну мову і звичай,

І віру предків!

Може колись, коли відійдемо трохи далше від того моменту і будемо могли спокійніше згадувати всі його страхиття, може тоді повстане якийсь великий твір, що змалює нам, як Данте змалював пекло, все того, що пережила і перетривала українська душа в часах московського наїзду на наш край. І може, щойно тоді над головами тих безчисленних, невідомих героїв, що життя покладали, а рідної справи не зрадили, що душу й тіло віддали за вітчизну й остали їй вірними до гробу, може щойно тоді над ними розгорить ся вічне сяєво слави і дяки. Нині ми їх не знаємо, бо імя їх легіон. Нині тільки поодинокі імена і їх героїчні вчинки дійшли до нашого уха.

Ось старенькому газді велять російські жандарми йти копати стрілецький рів. — „Я, я мав би копати рів, щоби ви з нього стріляли до нашого війська? Ні, ніколи! Лучше повісьте мене!“ — І повісили . . . .

Ось попаді — вдовиці велять показати дорогу, котрою відійшло з села наше військо.

„З тим військом пішов мій син, січовий стрілець. Я мати січового стрільця, не смійте приступати до мене з такими бажаннями.“

„Ми вас зневолимо.“

„Подлі.“

За хвилию лежала на власній долівці з розбитою гордою головою . . . .

Ось священникови велять на царські іменини поминати царя. А він голосно і сміло молить ся за „богохранимого нашого імператора Франца Йосифа і за все воїнство його,“ хоть знає, добре знає, що у пристава, ждуть коні, котрими виїде в далеку дорогу, може аж на Сибір . . . .

Ось до села привозять на саях, мов снопи, ранених наших вояків. А за горою чути, як грають ворожі гармати. „Газдо, займіть ся ними, ми мусимо далше гонити.“

„Прошу панів, бою ся. Ворога щойно не видно. Прийде і їх подобиває і нам зробить кінець.“

„Не слухайте його — перебиває з обуренням газдиня. — Йому війна розум забрала. Як-то? Вони пролили кров свою за нас, а ми-б їх мали не прийняти? Прийнемо і подякувати мемо, як своїх рідних синів. А як Бог схоче, помремо разом, ми за них, як вони за нас умирали. Можете втікати спокійно, заопікуємо ся ними.“

І заопікувались, хоть самі не мали що їсти, хоть опівночи на друге село мусіли гонити, щоб роздобути ложку молока для хорих вояків . . . .

Се зразки, маленькі зразочки тих безчисленних великих вчинків бідних, незвісних героїв.

Треба би книжок, цілих великих біблій, щоб списати всі тії муки і терпіння, котрими вславив ся наш простий народ — герой, обороняючи рідного краю. І добре-б було списати, щоб колись наші нащадки читали тії святі книги, як наші предки читали життя святих. Щоб читали і брали собі примір.

А кілька за той рік перебули ті, що зі страху перед московською силою кидали хату, поле, достатки і без нічого, з чистою тільки душею втікали на поталу долі, на глум долі.

Кілько горя випили вони з тої чаші, що має напись: „на чужині“? Скільки безсонних ночей, клопотливих днів, скільки вейляких, незчисленних трівог і тих болючих, незгібних ран у серці.

Гей один то Пан Бі знає,

Що тії моде перебули.

Може доля, мов Мойсей Жидів, водить їх по чужині, щоб відбули покуту за свої і за предків гріхи і обновленими увійшли до вільної, свободної вітчизни?

Хто знає?

Скільки-ж за той час, як їх дома не було, стало ся там нового, небувалого, страшного.

Москалі заняли Львів, здобули Перемишль, деруть ся на Карпати. Ось-ось перейдуть через Говерлю і як чорна, всеруйнуча повинь, розіллють ся по середній Європі, по осередках новочасної культури.

Не перейшли.

Трупами загатили провалля наших зелених, чудових гір. Голови порозбивали собі об скелі. Не перейшли.

Бо там на чатах стояв казковий король Гуцул і боронив своїх вільних верхів. Король Гуцул збудив приспаних лицарів-Гуцулів і ткнув їм зачарований кріс у руки.

Кріс, з котрого куля не вилітала даром.

Не перейшли, бо дорогу загатили їм нечисленні, але хоробрі наші стрільці, що ходили на звиди і на чати і були неначе вірлиним оком великої німецько-австрійської армії.

Не перейшли і не побідили, бо побіджує дух, а не тіло, а дух волі, правди, дух віри в добру справу був по стороні нашої, по стороні союзної славної армії.

І той дух відбив Перемишль і увійшов в триумфальнім поході до завмерлого Львова. Там нині знову гомонить свободно українське слово, виходять часописи, друкують ся книжки. Готуєть ся далша весняна робота. Там нині знову починають ся снити великі, покищо нездійснені сні про Київ, Батурин, про гроби Тараса і Мазепи. Ті сні, що мусять здійснитись.

О весно, о маю поневоленого народу, як же дякувати маємо тобі! Як благословити тебе, що побідила зиму, що з лавровою віткою побіди прийшла до нас майже у річницю війни, в тую велику річницю.

І сказала еси до нас: Чи тямите, як полчища царські перейшли угорські гори і крізь облаки збирали ся кулями метати аж на Дунай? Чи тямите, як увійшли вони до Прусе і серед мирних осель счинили пекло? А нині вони відкинені гень аж до нашого Поділля, а нині цілий привіслянський край в руках великих союзних держав. Не тратьте духа. Від Збруча до Києва не так то дуже далеко, не далше як від границі нашого краю до Кракова. Москалі той шлях двічі перейшли, туди й назад, чи-ж не можемо перейти його раз лиш — туди? Цілий народ жде тої хвилини, жде на здійсненне снів. Але тямте, що — як настане той ранок — ви мусите збудити ся кріпкими, сильними на душі і тілі. Те все, що перебули за рік, повинно вас загартувати, як железо гартуєть ся в огні. Вже ви тепер не перестрашите ся царських погроз. Вже ваша душа перебула всі його спокуси і всю грозу, вже ви пізнали його силу і слабість. Що було у вас німичного, слабого, відлетіло від вас, як полова з вітрами, осталось зерно, котрим можете сміло засіяти широкі й плодючі лани матери-України.

Вже ви своїми хоробрими полками, своїми добровільними відділами стрільців дали доказ, що справа Європи не була для вас чужою, ви бороли ся по стороні правди, як лицарі людського поступу і свободного розвитку народів.

Вже вам ніхто не сміє сказати, що ви байдужі, що ви не заслужили собі на красшу долю. Безчисленні гроби наших стрільців і вояків крикнули би в один голос: „Брехня!“ Брехня, бо вони в тих гробах поклали свої буйні голови за честь держави і за будучність власного українського народу.

*Благословен, хто впаде в бою
За вітчизну, за справу лоду.
Його во віки не забудуть,
Його восхвалене ім'я
Горіти ме як полум'я
Серед кромішньої темряви.
Крізь біль і жертву — шлях до слави.*

І ми за останній рік той шлях перейшли гідно. Імен, що за вітчизну в бою упали, горить багато, саме стільки, щоб нашу народню темряву перемінити в світлий день воскресення.

Тільки витриваймо у вірі і в ділі, тільки не тратймо духа, тільки стіймо твердо і непохитно, як скала, на котрій найблишча будучність може і повинна-б збудувати наш народній храм.

От сього повинні ми собі бажати, оглядаючи ся позад себе на те все, що протягом останнього року пережили і перетерпіли в тую велику нинішню річницю.

26. VII.

Богдан Ленкий.

Протест „Союза визволення України“ проти варварських заряджень російського правительства, які спричинюють знищення українських земель в обсязі воєнної області.

З нагоди розпочатого, згідно сподіваного входу союзних німецьких і австрійсько-угорських військ в південно-західні російські губернії Холм, Городно, Волинь і Поділлі видала російська воєнна управа зарядження, які не тільки змагають до опорожнення сеї області з російських властей, але й мають на цілі повне знищення її і вилюднення. Саме вийшов приказ від російської воєнної управи забирати все цивільне населення сих українських областей насильно внутр Росії, нищити всі засоби поживи, худобу та пільні плоди, о скільки не можна звести їх до середини краю, як також пускати з димом усі місцевости в сїм обсязі. Се зарядження найшло також затвердження російського правительства, бо міністер війни Подіванов висловив ся на першім засіданню Думи в тїм змислі, що се поступованне російської воєнної управи має своє усправедливлення у виспих мілітарних оглядах, при чім вказав міністер на приклад 1812 р.

Як приходять вістки з російської України, спроваджено вже одну частину населення з поля війни до середини Росії, при чім мусять зносити люде найгіршу біду та виставлені на голодову смерть.

Тому, що сї зарядження російського правительства, глумлячі в двацятім столітті з культури, дотикають саме українського населення названих губерній південно-західної Росії і тому, що не менше ніж 10 мільонів людей, між ними жінки й діти, поставлені через се перед пронастю найстрашнійшої нужди; тому, що такий спосіб поступовання не допускаємий з точки міжнародного права та християнської культури й обиджає найпримітивнійші засади людяности, а з мілітарної точки не має ніякої вартости й російська армія не в силі, при теперішній комунікаційній техніці та організації запровіантовання, перед переслідуванням німецьких і австрійсько-угорських військ нічого вратувати, — являється се під мілітарним оглядом без цілі, а з точки міжнародного права недопускаєме поступованне варварською самоволею і нечуваним, одиноко стсячим в історії актом насильства на спокійній українській сільській людности, яка не має змоги боронити ся перед мілітарною насидою Росії.

З уваги на свою стратегічну безвартність може сей варварський акт впливати тільки з політичних основних мотивів, а саме з заміру Росії знищити цвітучі українські країни, здесяткувати українське населення і застрашити його, щоби сим робом знівечити й підкопати підстави здійснення українських змагань до національної самостійности. Се є та сама тактика, якої уживав Петро Великий проти Карла XII й гетьмана Мазепи.

Се варварське поступованне російського правительства супроти нашого населення являється ся продовженням московської системи, яка виставляє на знищення Україну й її культуру й яку управляє московське правительство вже від часу Переяславської унії на всіх полях політичного й культурного життя: у церкві, школі, управі, в забороні української мови на кождім ступені.

Тому, що Українці в границях Росії, що їх пресу з вибухом війни цілком застановило російське правительство, під терором російського режиму не мають ніякої можности забрати становище до сього жорстокого поступовання Росії супроти української людности, яке глумить собі з усякого людського почування, підносить закордонне представництво „Союза визволення України“ перед цілим цивілізованим світом святочний протест. Се поступованне російського правительства стане також соромом для злучених з Росією культурних народів західної Європи, як що вони стерплять поступки сього роду й одобрять їх своєю мовчанкою.

„Союз визволення України“ піддає сю справу під суд усіх цивілізованих народів Європи та цілого світа й звертає до всіх вільних і цивілізованих народів зазив піднести свій голос проти страшних російських чинів для оборони прав, культурних здобутків і посідання українського народу.

Відень, 6 серпня 1915.

За Союз визволення України:

*Володимир Дорошенко, Андрій Жук, Всеволод Козловський,
Др. Євген Любарський Письменний, Маріян Меленевський,
Олександр Скоронис - Йолтуховський.*

В храмі св. Юра.

„Йде ворог! Ворог йде, як хмара!
Вже близько!“

І смертельний страх
Впав на людей. По вулицях
Життя завмерло. Люта кара
Зближаєть ся. О Боже! Боже!
Мов море, розлилось вороже
Військо нечисленне.

Що крок,
То гострий гвер, знаряддя смерти.
Невжеж прийдець ся нам умерти
В нерозказанню?

Деж пророк,
Щоби сказав огненне слово,
Слово надії і розради,
Щоб ратував нас від заглади,
Щоб сонце розпалив наново
У тьмі кромішній? Деж є він?
Ось — чуєте? — ударив дзвін
У храмі Юра. Ніби маги,
Що діти скликує до хати,
Так він взиває. Люде йдуть,
І мов ті перші христіяни,
Гонені Нероном поганим,
За слушну справу смерти ждуть.

О милий Боже України!
За кров, за сльози, за руїни,
За все, що терпимо в сей час —
Помилуй нас!

Таж ми чужого не бажали,
Лиш, що нам предки передали,
Хотіли гідно донести
Аж до мети.

Ми з кривди людської не жили,
Лиш від колиски до могили,
Трудили ся, як Ти велів —
За щож Твій гнів?

Хибаж се гріх свій край любити,
Своїм язиком говорити,
Й що нам святе, не дати на сміх, —
Хибаж се гріх?

Що жило — до землі припало
І в Божім храмі тихо стало
Як у могилі.

Аж зпровола,
З плит камяних біля престола
Постать підняла ся велика
Над всіх людей.

Се наш владика,
Се первозваний наш Андрій
Уста втворив.

Більше сея любви нікто же иметь, да кто
душу свою положить за други своя.

Иоан XV. 13.

„Народе мій!

Мої ви браття, сестри, діти,
Моя любове, мій ти світе,
Чи сподівав ся я, що буду
В таку пору до мого люду
Господне слово глаголати?
Господне слово і — гармати!
Господне слово і — шрапнелі!
Зруйновані наші оселі!
Сплондровані наші приюти!
До чаші налито отрути,
А ворог напрасний і злий
Став над карком і каже:

„Пий!

Щобись міг лекше позабути
Свій безталанний рідний край,
І рідну мову, і звичай
І віру предків! Пий отруту
І поклоняйся, як Богу — кнуту,
І дякуй, дякуй темноті,
Що яєне сонце загасила!“
О браття! лучша нам могила
А ніж сподівання такі!
І лучше в славі нам умерти,
Ніж славу прадідну затерти
Клеймом нікчемности.

Примір

Я вам давав і дам, як треба
З землі знімати ся до неба,
Я батько ваш.

Народе, вір,

Вір мому слову! З мене нині,
Тут серед Божої святині,
Слова, мов громи яєні, бють
В табор ворожий. Розібють
Заступники святої волі
Насили полчища і в полі
Немов солону рознесуть.
Се я вам кажу. Я се знаю
Знаннем Господнім.

І колись

За море сліз, що розлились,
За кожний зойк і плач дитини,
За все, що нині вяє й гине —
Вони стократно заплачуть.
Даром плондрують і палять!
Над попелища і могили
Здійметь ся яєний, сніжнокрилий
Дух правди й волі. Оживе,
І зацвіте й зазеленить ся,
Що нині кровю червонить ся,
Широко в світі засливé
Наша зруйнована країна,
Воскресне, встане Україна!
Тільки не тратьте, браття, віри,
Тільки не будьте маловіри,

Тільки не будьте, як бурян,
Хто ступить — той йому і пан.
А стійте твердо, як скала,
Най розіб'єсь об вас хула,
І вража лють й нікчемна лєсть —
Се наш закѳн — се наша месть.
Розбийте з трутою пугар!
Відеуньте пріч Данаїв дар,
Їх слово підступне, варварське
Женіть від уха.

Що цісарське —

Віддайте цісарю, а Боже
Богу правдивому. Він може
Нас прібувати, як в горнилі
Залізо, може нас по филі
Вести, як вів Петра Спаситель,
Він наш суддя і обновитель,
Він нас не хоче покорити.
Бо мусить, мусить побідити
Добро і правда на землі.
Пропадуть, щезнуть люде злі,
Як дим від вітру пропадає,
Як від огня віск тає — стають!
Лиш духом не падіть, не млійте,
Як дуби в бурю кріпко стійте,
І не хиляйте ся лозою.
Благословен, хто впаде в бою

Митрополит гр. Андрій Шептицький.

Без розголошу, в кружку віденських громадян і збігців, галицьких і буковинських Українців, відсвятковано дня 29. липня с. р. пам'ятку 50-ліття уродин митрополита гр. Андрія Шептицького.

Часто висловлюють ся і наші „поважні“ люде, мовби то Провидінне дарувало нам митрополита, мовби то польська суспільність жертвувала „братньому народови“ сього вельми визначного мужа. А так воно не є. Шептицькі були і є українським родом.

Шептицькі були земськими боярами в перемиській князівстві, а мали свої маєтності межі Перемишлем і Самбором недалеко Комарна. До них належали села: Шептиці, Воцанці, Канафости й Угерці.

Вже в XIII віці вступали вони на княжу службу, а Симеон Шептицький належав до княжої дружини і був судією в Перемишлі.

Коли-ж з 1387 роком галицькі українські землі перейшли під власть Польщі, Шептицькі стали в опозиції проти зміни дотеперішнього устрою і цілого публичного життя, а особливо проти заможних урядників, які займали важніші посади в краю і здобували тут широкі впливи та великі маєтки.

Держачи ся оддалеки від всякої державної служби, брали живу участь в релігійній, просвітній і культурній роботі галицьких Українців. Олександр Шептицький оснував 1618 р. друкарню в Угерцях, спровадив до неї друкаря Домжива Лютковича, який видрукував там кілька книг.

Другу друкарню заложив в Уневі Варлаам Шептицький, архимандрит Унівського монастиря, 1668 р. Видруковано там кілька книг, але наслідком процесу з львівською Став-

За вітчину, за справу люду, —
Його во віки не забудуть,
Його восхвалене ім'я
Горітиме, як полумя
Серед кромішньої темряви.
Крізь жертву і любов — до слави!
Нема-ж любови, кажу вам,
Над ту, коли житте віддам
За другів моїх!“ . . . . .
. . . . . Амінь! Амінь!
Немов з грудей звалив ся камінь,
Немов якась надлюдська сила
Від гробу челюсть відвалила
І струю вічного, нового
Життя буйного, молодого
В задуху гробову впустила.
„Будемо, батьку наш, будемо —
Поки живі, тріватимемо —
Держати ся святої справи.
Для вітчини, для волі, слави,
Для здійснення великих снів
Наших замучених батьків
Посвятимо всі наші сили,
Аж до сконання, до могили,
До остаточних перемог . . . . .
Так най нам свідком буде Бог!

Б. Лепкий.

ропигією монастир продав друкарню почаївським монахам, де вона є і досі.

Протягом XVIII віку було кількох Шептицьких ченцями—Василіянами. Деякі займали передові становища в чині, а чотирох засіло на владичих престолох.

Львівською єпархією правили Шептицькі цілих сімдесять літ від 1708 до 1778 року.

Першим владикою з того роду у Львові був Варлаам, який перевів організацію розбитого львівського міщанства.

Незвичайно метким і діяльним був його наслідник Атанасій (1713—1746). Він намагав ся „зевропеїзувати“ занедбане сільське духовенство парохіяльне, боронив його перед кривдами й наругами польських єпископів, духовенства та панів дідичів, що надуживали своєї власти над українським селянством і духовенством.

Зокрема-ж належить піднести його піклування народною просвітою. Парохам приказав оснєвувати парохіяльні народні школи по всіх громадах; під його рукою перевелась сполука всіх василіянських монастирів в литовсько-польській державі. Від того часу Василіяне віддавали ся науковій і письменській праці, взяли в свої руки виховання і науку молодіжи та удержували в своїх монастирях багато середніх шкіл.

Коли-ж Росія знищила у себе самоетійність української церкви, скасувала незалежну київську митрополію, підчинила її під власть святійшого правлячого Синоду, а опісля забажала розширити свою власть і на українську церков в литовсько-польській державі, Атанасій вмів ударемнити всі підступні заходи і змагання російського правительства. На свято-юрську катедру у Львові жертвував велику гро-

шеву квоту та навіть зачав її будову. Довершив її наслідник Атанасія єпископ а потім митрополит Лев Шептицький (1748—1778). Се був наскрізь Европець, людина з широкою освітою і знанням, що кінчив науку на університетах в Римі і в Парижі та володів кількома європейськими мовами. Яко політичний діяч причисляв ся до партії реформи, яка під впливом течій з заходу піднесла клич: хоч частинного признання людських прав уоплідженим в Польщі веретвам: поневоленим селяням і міщанам. Про щирість і інтензивність його заходів — добути хоч тінь горожанських прав пригнобленому селянству — свідчить ненависть, з якою звернули ся проти Шептицького сторожі істнуючого ладу суспільного, шляхтичі, які вважали свою необмежену власть над темним, безтямущим хлопом своїм святым добре надбаним правом. Про митрополита Льва голошено, що він накладає з гайдамаками, опубліковано отверте письмо на його адресу „List chłorów ukraińskich“, в яким накликаєть ся громи і кари на голову митрополита за те, що за його відомістю і понукою „хлопство“ підняло ся проти панів, своїх прирощених добродіїв, опікунів, властителів і зверхників“. Агітація проти митрополита була дуже сильна; в бібліотеці львівського заведення ім. Осолінських є до 20 копій того листу в різних редакціях.

Коли-ж з 1773 р. Галичину прилучено до Австрії, Шептицький був саме митрополитом і провідником народу, що доріє до тої переломової хвилі. У нього першого скристалізувалась думка, що український народ лише в Австрії найде можливість самотійного життя і розвою релігійного, політичного та культурного; в Австрії бачив прибіжище для недержавних націй, яких розвій і кріпшання було рівночасно і скріпленням держави. Се було платформою його діяльності; се пояснює його дуже прихильне становище супроти нового суверена.

Бажаючи, щоби й український народ мав належний хосен зі соціальних і економічних реформ цісарєвої Марії Терези і її сина Йосифа II, вірно інформував нове правительство про релігійні, національні, політичні й економічні відносини в новонабутім краю, особисто був на цісарськім дворі і висилав відповідні інформаційні письма на адресу самої цісарєвої і до кабінетової канцелярії, та держав у Відні свого постійного заступника („агента“) крилошанина Гудза. Зовсім позитивно можна сказати, що він підготовив отворення генеральної духовної семинарії у Львові і основаннє львівського університету з українською викладовою мовою на факультетах богословськім і філософічнім. — Становище його було сильне, бо й другий український єпископ

Атанасій Шептицький (1762—1779) з Перемишля у всім поступав згідно і піддержував митрополита Льва.

Наслідком подруж і родинних звязей ціла родина прийняла в першій половині XIX віку латинський обряд. Батько теперішнього львівського митрополита гр. Іван Шептицький — мимо ріжниць обряду — почував ся до національної звязи з українським народом, дуже запопадливо збирав памятники до історії українського народу, основно знав історію України, а особливо історію української церкви і церковної штуки. Мати гр. Софія Фредро, донька письменника гр. Олександра Фредри і сама письменниця і малярка, з великою пошаною берегла памятники по заслужених предках і ту пошану і любов переливала в своїх синів.

Олександр Роман Шептицький, що в чині прийняв імя

Митрополит гр. Андрій Шептицький.

Андрій, родив ся в Прилбичах коло Яворова в Галичині 29 липня 1865 р. Ще яко гімназіяльний ученик заявив охоту стати священником — черцем та, позбувши ся всяких амбіцій і світових принад, працювати для свого, українського народу. Батьки вважали се молодечою мрією. Та коли-ж по скінченню правничого факультету і по зложенню докторату прав заявив рішучу волю, що таки піде в ченці та кидає мільйонне майно й всякі достатки, родичі вволили його волю. Так молодий граф Олександр став черцем Андрієм 1887 року. Відбувши строгий новіціят, зложив ще два докторати: з богословія і філософії, а 1892 р. став священником.

В чині служив професором в крехівськім монастирі, а опісля був ігуменом у Львові. Тут оснував популярний місячник „Місіонар“, а на місіях дав ся пізнати яко розумний і популярний проповідник. Простий, ввічливий, а сердешний чернець-аскет добув собі широку симпатію і коли опорожнило ся єпископство в Станиславові, він став єпископом 20 вересня 1899 р.

Всього рік був в Станиславові, а цінною памяткою пастированнє є єпархіяльна бібліотека в Станиславові і щире піклуваннє запущеною Гуцульщиною, яку майже цілу переїхав і дуже добре пізнав. До Гуцулів видав він дуже замітний пастирський лист, написаний гуцульським говором, якого навмисне в тій цілі навчив ся.

Коли-ж 1901 р. став митрополитом у Львові, розвинув тут всесторонню діяльність. Його праця, метода сеї праці і її обсяг зовсім схожі з роботою київського митрополита Петра Могили. Подібно, як Могила, є Шептицький западником; основно знає устрій і всі способи успішної праці западної церкви, не жахаєть ся вводити в своїй єпархії все те, що є схоже з духом грецького обряду, а причиняєть ся до піднесення рівня моралі українського народу. Все-ж таки

любить він свій обряд і зробив дуже багато для його піднесення і розвою. Замітні успіхи його 15-літньої праці в львівській єпархії — собори, новий поділ єпархії, піклованне школами, численні видавництва, а особливо змагання, щоби церков на цілій соборній Україні, сповняючи свою релігійну місію, причинювала ся і до просвітного та культурного двигнення українського народу.

На царині добродійної та просвітно-культурної праці розвинув він дуже живу ініціативу і став справдешнім меценатом для галицьких Українців. Його коштом основано „Народню Лічницю“ у Львові, яка є завязком майбутнього медичного факультету на українськiм університеті у Львові. Багато гімназійної й академічної молодіжи образувала ся коштом митрополита. Приватним українським школам і бурсам ніколи не відмовив грошової помочи. Жіноча українська гімназія у Львові існує тільки завдяки великій грошовій жертві митрополита.

Сам аматор і знавець церковної штуки збирав всі пам'ятники нашого культурного надбання та оснував міліонову інституцію „Національний Музей“, в яким зберігаєть ся багато доказів, що український народ є старим культурним народом, що витворив свою питому, самостійну культуру.

Не держав ся оддалеки і від економічної роботи та щедро підпомагав її матеріально. На школи огородничо-господарську дарував свій хутір в Милованю коло Станиславова; належав до основників Земельного Банку у Львові, підпомагав і поручав духовенству працю в кооперативних стоварищеннях.

З огляду на своє становище й інтереси церкви та народу львівський митрополит мусить брати участь і в роботі нашої політичної репрезентації і ясно зазначити своє становище та свій політичний характер.

І от митр. Шептицький невдовзі по приїзді до Львова наблизив ся до української репрезентації і то не

в ролі посередника між укр. народом а польською більшістю, а в ролі робітника і консеквентного борця за наші національно-політичні права. Його кличем було: єднати всіх під народнім стягом до праці!

Коли 1903 р. наші послі сецесіювали з сойму, він не явив ся на засіданнях сойму так довго, аж вибрано ново наших послів.

В часі завзятої боротьби за виборчою реформою до парламенту 1906 р. їздив на чолі депутації до цісаря і перед тронем гаряче промовляв в справі загального голосування. Своім зручним посередництвом довів до пуття соймову виборчу реформу 1914 р.

В університетській справі перший з Українців забрав слово в Палаті панів дня 28 червня 1910 і сильними аргументами виказав konieczність засновання університету в українськiм Піємонті.

Для галицьких Українців особа митрополита стає від п'ятнадцяти літ осередком політичного життя; наша репрезентація у всіх важних справах порозуміваєть ся з ним, а він радо служить, їй радою, помічю, інтервенціями та з найбільшою лояльністю поступає згідно з нею — нічого не роблячи на власну руку.

Його незвичайно широка й ідейна робота, симпатія у цілої української суспільности та його сильне й передове становище було причиною атаків на особу митрополита з сторони ворогів самостійного розвою українського народу. Коли зачала ся світова війна, а кидано підзор нельояльності на українських діячів, а навіть і на самого митрополита, він не боронив себе, а заступав ся за невинними — не знижував ся до товпи, а жертвою своєї особи показав світові, що Українці ідуть до своєї величньої цілі прямою дорогою, хоч тернистою і вимощеною кістями наших борців, та що в політичнiм життi не лукавлять, а високо держать прапор моралі.

о. Іван Рудович.

Мої спомини про Драгоманова.

З Мих. Драгомановом зійшов ся я ближше два рази. Раз, особисто, в Відні 1891 р., а другий раз листовно, в 1894 р.

Особисто зійшов ся я з кінцем липня 1891 р. у Відні, вертаючи з більшою громадою галицьких Українців з чеської промислової вистави в Празі, куди вибрались були ми разом з „Львівським Бояном“, під проводом голови „Бояна“ Володимира Шухевича. У Відні довідав ся я, що туди приїхав також Драгоманів, задержуючись по дорозі з Софії до Парижа, чи Швайцарії, сього вже добре собі не пригадую.

Коли я довідав ся, що Драгоманів є у Відні, забажав конче з ним зійти ся. Се не прийшло мені тяжко, бо разом з нашою прогулькою їхала також Наталія Кобринська, котра знала ся вже особисто з Драгомановом, — і ми обоє пішли до нього. Драгоманів мешкав тоді в Французькiм готелі при Schottenring-у.

Зайшли ми до нього під вечір і застали його дома, а з ним і його родину — жінку і двоє молодших дітей, сина і доньку — теперішню паню Труш, жінку звісного артиста-маляра Івана Труша. Кобринська привиталась з Драгомано-

вом і з його ріднею як з своїми добрими знакомими, відтак представила їм мене, і коли ми розсілись по кріслах, розпочала ся свобідна гутірка про чеську виставу в Празі, про українську прогульку, далі про нову, саме надално що засновану галицьку радикальну партію (в осені 1890 р.), про Франка, Павлика і т. п. Ширших розмов, серйозніших дискусій, тоді не розводжено, вся розмова велась більше інформаційно. Сам Драгоманів багато не говорив — вже був тоді хорий, і вступив до Відня саме, щоби порадити ся у лікарів. Хорий був на arterію scleros-y. Говорив тихо, спокійно, але тоном дуже лагідним і жичливим. Вражінне зробив на мене дивно симпатичне. Та лагідність лица, очей, легкі рухи рук зразу здивували мене — так не відповідали, здавалось мені, тим огнистим, боевим публіцистичним виступам його, котрі нас ще в гімназії так поривали і утворювали в нашій уяві його стать як грізного рицаря з мечем в руках, готового все до смертельного удару на противника. Тимчасом він цілком не показав ся таким грізним і страшним, — противно, видав ся мені наскрізь добрим чоловіком,

ба — товаришем, мимо великої поваги, яка з цілої його, трохи похиленої постави, з лица і з його слів пробивала ся. Се мене відразу до нього прихилило, мене, тоді 20-літнього хлопця, що стояв перед старцем 50-літнім, і почув у нім не грізного, безоглядного публіцистичного войовника, не поважного ученого, не професора університету, а доброго — товариша. Таким товаришем був він мені через цілий час, два дні, мого тодішнього побуту у Відні.

При відході, коли ми прощались, спитав мене Драгоманів, чи не маю охоти зійтись з ним на другий день і провести якийсь час разом. Я радо на се згодив ся, і ми умовили ся, що зійдемо ся в полудні, по обіді, в каварні Korb-a, при Landesgerichtsstrasse, де тепер є каварня Monopol, а де тоді сходили ся „Січовики“.

Слідуючого дня я прийшов в умовлений час до каварні і там застав вже Драгоманова. Сидів при столику під деревом в городці перед каварнею і ждав мене. Мене здивувало, що сидів сам, що нема коло нього нікого з Січовиків. А в каварні, в середині, бачив я їх через отворені двері — сиділо їх там досить, при столиках, читали часописи, жартували, деякі грали в білярд. І опісля, коли я ще сидів з Драгомановом, шочи „чорну“, ніхто не навідав ся до нього, — прийшло ще кількох Січовиків до каварні, і з них ніхто не присів, — а всі, що приходили і відходили, лише крадьком, на миг озирались на нього, — видно було, що всі знали, що то Драгоманів, та всі його оминали. Мені було дивно і якось стидно, але я скоро зрозумів, що се значить: хоч все те були бундючні віденські Січовики, то все-таки сини галицької Рутенії, котру так безпощадно розшарпував той — смок, той — там під деревом. . .

По хвилині Драгоманів запропонував прогульку до Пратеру і при тій нагоді радив ще звидіти етнографічну виставу середньо-африканську, звісного чеського подорожника Голуба, котрий саме тоді урядив був її там, в Ротунді, зі своєї збірки.

Ми вийшли з каварні і пішли зразу проходом аж до Бургу, а там задержались, щоби заждати на трамвай. Тут стрінув нас Іван Гринецький, студент медицини, бувший голова „Січи“ (відтак директор українського галицького театру, а вкінці від 1907 р. редактор москвофільського „Галичанина“, а потім „Прикарпатської Русі“). Він знав ся з Драгомановом і зі мною, тож приступив до нас і спитав, куди їдемо. Ми сказали, що до Пратеру, і він згодив ся поїхати разом з нами.

По дорозі розмова зійшла на виставу Голуба, потім на виставу чеську в Празі, а з того на молодочеський рух, що саме тоді незвичайно зміг ся, повалив старочеську партію і її провідника Рітера і дуже яскраво висунув на верх чеське державне право. Драгоманів і я признавали велику життєву силу чеського народу, висказували нашу симпатію до національного чеського відродження і його визвольної боротьби супроти Німців, але Гринецький раз-враз нам перечив, не, щоби заперечував Чехам права до свободного національного життя, але уважав, що все те намарно витрачені сили, що супроти Німців Чехи не зможуть устояти ся і хочби й як ще змагали ся, остаточно мусять потонути в німецьким морі. І всі малі славянські народи в Австрії мусять згинуть. . . Я спитав його тоді: „а щож — Русини?“ — та Гринецький не дав на се ніякої відповіді, — але той песимізм, з яким відносив ся він до будучности чеського і

взагалі малих славянських народів Австрії, нагадав ся мені по 17 літах, коли він, бувший голова „Січи“, став редактором москвофільського „Галичанина“ а потім „Прикарпатської Русі“. Насунулось мені тоді питання, чи та дивна переміна його поглядів на українську справу не має як одну з причин також і той давній песимізм, з яким відносив ся він, ще в часах університетських студій, до будучности „малих“ славянських народів в Австрії. — Драгоманів в часі сеї дискусії обстоював думку, що тепер, при кінці XIX в. і надалі, неможлива вже загибель хочби і як малого народу, скоро раз він пробудив ся до життя.

В Пратері ми перейшли головну алею, а відтак зайшли до Ротунди, на виставу Голуба. Вистава була дуже інтересна і Драгоманів звертав нашу увагу на деякі більш характеристичні окази. Відтак пройшлись ми ще трохи по парку і завернули до міста, домів. Я згадав Драгоманову, що в вечері того дня є збірка віденських Українців і учасників української прогульки до Праги в Türkenschanz-Restaurations, і спитав, чи не має він охоти зайти на ту збірку і побути якийсь час серед більшої громади галицьких Українців. Драгоманів згодив ся на се радо, бо се справді перший раз лучалось йому зійтись до очей з таким значним числом Галичан. Він і запропонував, щоби я поїхав з ним до нього, звідки по вечері, разом з його ріднею, мали-б ми поїхати на збірку. Але я в той вечір вибирав ся до театру, тож ми умовили ся, що Драгоманів поїде сам з родиною на збірку, а я надїду там опісля, по представленню в театрі.

В Türkenschanz-Restaurations було вже гамірно, коли я приїхав, учасники збірки вже повечеряли і саме тепер „відходило“ пиво. Простора сая обставлена була в три довгі ряди столами, довкола котрих засіли Галичане, в числі може яких 200 людей, а при одним столі з боку сидів Драгоманів з родиною, з Наталією Кобринською і др. Ярославом Окуневським, лікарем при австрійській военній маринарці в Полі, автором звісних споминів з подорожі по світі. Драгоманів з видним заінтересованнем приглядав ся громаді родимців-Галичан, прислухував ся уважно промовам і тостам, які вже були розпочались, розпитував ся ближше про деяких, на котрих ми звертали його увагу, — та, остаточно — загальне вражіння, яке дізнав він від зібраних там Галичан, було дуже сумне. Усі промови, які проголошувано, були такі пусті і смішно-патетичні, патріотичні пориви бесідників, мало чи не всіх, такі безглузді — се були саме медові місяці баденівської „нової ери“ — а одушевлення публики тими промовами таке огидне, що Драгоманів почув вкінці відразу до тої публики, і він, не вичікуючи кінця комереу, запропонував відійти домів. Ми встали і вийшли — Драгоманів огірчений і розжалений, а я просто застиджений за своїх краян, що так запрезентували ся перед ним. Додам тут ще і то, що як в полудні, в каварні Корба, так і тепер на тім комереї, ніхто з Галичан не побажав познакомитись з Драгомановом, хоч я звертав ся з тим до декотрих з них, і всі оминали стіл, при котрім він сидів, і лише згід озирались на нього, як на якого прокаженого. І видно було, що всі його боялись і всім було якось ніяково, що він до них прийшов. . .

Часть дороги домів пішли ми пішки і Драгоманів розпитував ще дещо про Франка і Павлика і про „молодших“: Євгена Левицького, Володимира Охримовича, Миколу Ганкевича і ин.; вкінці ми розпращались. Драгоманів попра-

щався зі мною дуже широко, якби з давнім добрим знайомим, велів поздоровити Франка і Павлика, а вже особливо пані Драгоманова повторяла і наказувала поздоровити „того доброго Павлика“.

Драгоманів з ріднею відїхав до міста, а я вернув ще до Türkenschanz-Restauraton, щоби зїйти з одним знайомим, у котрого мав переночувати.

З Драгомановом не стрїнув ся я опісля особисто вже ні разу. Зате в пару літ пізнійше, в 1894 р., перевів я з ним коротку листовну переписку, котра, з огляду на справу із-за якої виїшла і із-за звязаних з тою справою деяких інцидентів, думаю, може до певної міри зацікавити ширшу публику. Пішло о „Україну irredent-y“.

В 1893 р. післав я до „Народу“, органу радикальної партії, що виходив тоді в Коломиї, під редакцією Михайла Павлика, часть скрипту „України irredent-y“, і просив, щоби редакція віддала зараз ту частину до друку, не ждучи на репуту скрипту, бо решту я в час пришлю. Редакція скрипт прийняла і дійсно десь в липні, о скільки собі пригадую, „Україна irredent-a“ почалась в „Народі“ друкувати.

Хто читав „Україну irredent-y“, той пригадає собі, що я про саму тему, себто про саму українську державу, говорю багато пізнійше, а зразу говорю про еміграцію, про економічні і суспільні відносини в Галичині, про правно-політичні відносини Галичини до Австрії, далі про політичне життя галицьких Українців, від 1848 р., і щойно опісля приступаю до головної теми, до справи української держави. Се зробив я вмисне. Я знав, що виступити перед українською публикою, у той час, відразу, без ріжних вступних, приговорних оговорок, з думкою про українську державу, се значить — виставити себе на сміх, і я муїв добирати ся до неї підступом. Так я зачав від справи, яка тоді дуже заворушила галицьку суспільність і її заінтересувала — від наглого зриву еміграційного в кількох галицьких повітах на Поділлю (Скалатчина, Збаражчина і ин.) до Росії, в 1891 р.

Ся еміграція вибухла тоді цілком нагло і несподівано і з таким розмахом, що загалом галицькому здавало ся, що стоїть перед якоюсь надходячою катастрофою. Ту еміграцію, розумієть ся, галицьким адміністраційним звичаєм зараз здушено, але мимо того розвелась була по часописах дуже жива дискусія про те, що та еміграція має значити, звідки вона взяла ся, що до неї довело, які конечні заради проти неї і т. д. Так я і зачав з тої еміграції, певний, що для неї найду охочих слухачів, які зацікавлять ся статєю і ту цікавість задержать до дальшого, до властивої теми, до котрої мав я поволї дійти. Я навіть наразі не дав був заголовку „Україна irredent-a“, а лише цілком невинний: „По поводу еміграції“, бо доперва пізнійше, коли вже зближав ся до властивої теми, мав я дати властивий заголовок.

Перші розділи „України irredent-y“, друковані в „Народі“ під заголовком „По поводу еміграції“, справді зацікавили публику, до мене особисто звертали ся навіть деякі читачі з признаннем, так був спосіб трактовання самої справи і становище, з якого я звернув ся до неї, новим для читачів, відмінним від того, що писало ся тоді про неї в інших часописах, українських і польських.

Коли вислана до „Народу“ частина кінчила ся друкувати, я післав решту, під властивим уже заголовком. Але редакція не дала вже тої решти до друку. Я звернув ся до

редакції з запитом, що се має значити, і по якімсь часі дістав відповідь від редактора Павлика, що решти друкувати не може, бо все те „фільософія без фактів“, і т. п. і редакція видрукowaniem тої решти могла би осмішити ся. Він може видрукувати лише ті уступи з решти, що відносять ся стисло до еміграції, а всього иншого, того, що відносить ся до головної теми: політичної самостійности українського народу, друкувати не буде.

На таку відповідь зажадав я звороту скрипту і заборонив друкувати навіть уступи, що відносили ся до еміграції.

Проїшло кілька місяців і до Львова приїхав звісний дідусь, приятель ще з молодечих літ Драгоманова, Микола Ковалевський, який ціле своє життя і майно посвятив був піддержуванню українського життя за кордоном (в Росії), збирав гроші на наклад женецьких видавництв Драгоманова і для нього самого, коли він жив як емігрант в Швейцарії, а коли завязала ся радикальна партія в Галичині, ще й на видавництво „Народа“. До Львова приїхав в переїзді до Коломиї, де мав залагодити фінансову кризу, в яку попав був тоді „Народ“.

Але саме в той час зайшли були й в самій радикальній партії, зглядно в її заряді, непорозуміння. Були се непорозуміння між „старшими“, себто: Франком, Павликом і тов., а „молодшими“, групою, до котрої належали: Евген Левицький, Микола Ганкевич, Володимир Охримович, Вячеслав Будзиновський і я. Ті непорозуміння виходили з принципіальних ріжниць: „молодші“ освітлювали всі справи економічного, суспільного і політичного життя українського зі становища матеріалістичної історіософії і яко такі були приклонниками так зв. наукового соціалізму, — „старші“ знову були — так сказати-б — сентиментально-філантропійні демократи і в своїй історіософії схиляли ся до так зв. утопійного соціалізму. Із-за сих принципіальних ріжниць приходило все між „старшими“ і „молодшими“ до суперечок що до ваги поодиноких біжучих справ: що одні уважали за більш важне, инші се уважали за менш важне, а дальше, в дальшій консеквенції, із-за сього приходило і до суперечок що до тактики політичної; крім того дратувало дуже „молодших“ те, що Павлик, як редактор „Народа“, все їх статі або обскубував, коли що йому в них не подобало ся, або обставляв їх такими нотками, що ними цілком ослаблював, а навіть і змінював сенс статей, або таки просто відкидав статі. Дійшло вкінці до того, що „молодші“ перестали посилати до „Народу“ статі.

Отже стало ся, що саме у той час приїхав до Львова Ковалевський, і коли він стрїнув ся з нами, ми йому про все, що нас дратувало, розповіли і просили його, щоби він в Коломиї старав ся ті наші непорозуміння зі „старшими“ поладнати. Ковалевський радо на се згодив ся, готов був навіть, коли би справа не далась поладити там, в Коломиї, віддати її до полагоди Драгоманову, до котрого власне дальше, з Коломиї, вибирав ся. Я від себе представив йому ще справу з „Україною irredent-ою“, а він обіцяв зайняти ся і сею справою.

По нарадах в Коломиї дістав я від Ковалевського картку, що Павлик і Франко ніяк не годять ся друкувати „України irredent-y“, а що до решти жадань „молодших“, то просить, щоби „молодші“ всі свої жадання предложили Франкови і Павликови на письмі, а він сподієть ся, що ті жадання будуть добре для нас поладжені.

Ті жадання ми вислали листовно і від прийняття їх зробили залежним наше дальше співробітництво в „Народі“. Між тими жаданнями було також і жадання дальшого друку „України irredent-и“.

В недовгій часі дістали ми від Франка відповідь. Він відповідав на всі жадання, точка за точкою, і на всі заявив, що згодити ся на них не може і зі співробітництва нашого в „Народі“ резигнує, просить лише, щоби один Охримович остав дальше співробітником, бо до нього мають вони, то-бто Франко і Павлик, повне довіре і пошану.

Таке полагожденне справи нас здивувало, а навіть обурило, і ми виступили тоді остаточно з редакційного комітету в „Народі“, а з нами і Охримович. Зрештою „Народ“ недовго потім і так перестав виходити.

Що-ж до „України irredent-и“, то Франко заявив знов, що її друкувати не може, що се — „фільософія ugagajasa zdrowemu rozsądkowi“, і тому місця для неї в „Народі“ бути не може.

По такій відповіді я вже стратив був надію, щоби „Україна irredenta“ могла коли появити ся в друку, бо власних грошей на наклад не мав, а з часописей, коли „Народ“ її не помістив, то і жадна инша її не помістить. Але якось прийшло мені на думку післати скрипт ще Драгоманову. Думав, що Франко і Павлик тому лише оперли ся так друковий її, що зражені були до нас „молодших“, а Драгоманів, стоючи осторонь наших непорозумінь, холоднійше і спокійніше перечитає скрипт і вплине на Франка і Павлика, щоби вони таки видрукували її в „Народі“.

Я післав скрипт Драгоманову і за якийсь час дістав від нього відповідь. Та се, що я від нього дістав, перейшло всякі мої побоювання. Мене якби окропом обляло. Драгоманів переходив скрипт, стрічка за стрічкою, і раз-пораз закидував мені або невірність поданих фактів, або фальшиву інтерпретацію подій, або нельогічність розумовання і т. д., що разом складалось на одно, що ціла „Україна irredenta“ то один великий нонсенс.

По таким осуді Драгоманова мені не оставало ся нічого иншого, як зложити скрипт до бюро і з виходом її в світ попрощати ся. Правда, насувалась ще мені думка видати „Україну irredent-y“ літографовано, але й сю думку мусів я покинути, бо і на се не міг найти грошей, — веюди стрінув ся з недовірем, а навіть з насмішками, хоч раз в „Руській Бесіді“ громадка старших народовецьких патріотів таки пожаліла мене; покиваючи сумно головами, балакали собі: от, до чого то доводить радикалізм, такий прим. Бачинський, спосібний хлопець, та що-ж, за зраду стану буде гнити в криміналі. . .

Та вже осуд Драгоманова я не лишив без відповіді. На всі його закиди я йому відповів листовно і кожний його закид старав ся збити, виказуючи несправедливість, буцім то я подавав невірно факти і буцім то поодинокі події я фальшиво інтерпретував, противно, я йому закинув, що він деякі події фальшиво інтерпретує і т. д.

На сей лист Драгоманів мені вдруге відписав, та „України irredent-и“ вже не торкав, писав лише, що мій лист дуже дрібно писаний і йому тяжко було його читати, сам же почуваєть ся дуже хорим і йому прийдесть ся вже незабаром умирати. Драгоманів дійсно за пару місяців помер.

На тім листі й скінчила ся моя переписка з Драгомановом. Що-ж до „України irredent-и“, то вона спочивала в бюро ще цілий рік. Про виданне її друком я не міг ще й тому думати, бо саме тоді прийшлось мені відбувати однорічну службу військову і я виїхав був зі Львова і взагалі з Галичини. Але в осени, в 1895 р., коли я вернув з війська, стрінув ся з Денисом Лукіяновичем, що саме тоді почав видавати „Універсальну бібліотеку“, і я запропонував йому видати й мою „Україну irredent-y“. Лукіянович зараз радо на се згодив ся і в сїм самім році „Україна irredenta“ вийшла друком як 6 книжка „Універсальної бібліотеки“.

І тепер цікаве — по виданню друком „України irredent-и“ відношенне до неї поодиноких осіб і загалу цілком змінило ся. Загально розчитувано ся в ній і загалом добула вона собі у читаючих признанне. До року й розкуплено цілий наклад. І вплив її на політичне українське життє відразу зазначив ся. Уже в тім самім році, 1895, українські соціал-демократи проголосили в своїм першій українській соціал-демократичній органі „Робітник“, редагованій Миколою Ганкевичем, що добуттє політичної незалежности українського народу узнають як один з головних своїх постулатів; в слідуючій, 1896 р., радикальна партія на своїм VI-ім З'їзді поклала постулат політичної незалежности українського народу в основу своїх економічних і політичних змагань; в 1897 р., на святочнім вечері в пам'ять Тараса Шевченка у Львові українська молодіж устами тодішнього голови „Академічної Громади“ Ізидора Голубовича проголосила політичну незалежність українського народу як ідеал молодіжи; а в 1899 р. національно-демократична партія, на першій своїй конститууючій З'їзді, признала рівнож політичну незалежність українського народу як головний постулат партії; знову в слідуючій році, 1900, на II-ім З'їзді української академічної молодіжи у Львові проголошено вдруге, по рефераті Льонгіна Цегельського, політичну незалежність українського народу, як ідеал молодіжи і той ідеал з рівною ясністю проголошено в програмовій статі заснованого тоді органу молодіжи „Молода Україна“. Навіть і за кордон прoderлась думка про політичну незалежність українського народу, і перша українська політична організація на закордонній Україні „Революційна українська партія“ перший свій публичний виступ зазначила, в 1900 р., виданнем брошури „Самостійна Україна“.

В 1899 р. вийшла „Україна irredenta“ в другім накладі, і рівночасно, як додаток до неї, хоч окремою брошурою, отся власне моя переписка з Драгомановом.

І знову цікаве — хоч як гостро виступили Франко і Драгоманів проти „України irredent-и“, а таки, коли „Україна irredenta“ появилась друком, Франко присвятив їй, в 1896 р. в „Життю і Слові“, в червневім зошиті, широку статтю під заголовком: Україна irredenta, в котрій подавши загальний огляд зросту і упадку державної думки серед українського народу, почавши від Богдана Хмельницького, признав „України irredent-и“ „видне місце в історії національної свідомости українського народу“. Можливо, що і Драгоманів, коли-б був пожив, змінив би також свою думку про „Україну irredent-y“.

Юліян Бачинський.

Весна 1915 р.

Там, де колись цвілі квітки —
Біліють ся сухі кісткі.

Де діти грали ся в хатах,
Чатує біль, кочує страх.

Де землю краєв срібний плуг,
Там оре смерть по Сян і Буг.

Там оре смерть, страшний рата,
Йй все одно — зима, чи май.

Йй все одно — дитя, старець,
Що ступить крок — то гріб і мрець.

Що ступить крок, що ступить два,
Валить ся дім, горить трава.

Йдуть з димом стоги і хати . . . .

Що можеш ти? — Що можеш ти? . . . .

Цілий наш край — один цвинтар —
А деж грабар? А деж грабар?

Здалека він до нас ішов
Горнути трупи, лити кров.

Гадав собі, що в одну мить
Життє краю застановить.

Хотів народ наш сей опир
Загладі видати на жир.

Та хоть ширив кривавий страх,
Життє скривалось в попелах.

І на могилі в день весни
Сиротам снились предків сні.

Побачив — ради він не дасть:
Життє народу — Божа власть.

Даремний труд і — рад не рад —
З лопатою вернув назад.

Б. Ленкий.

Свіжі народні могили.

Олена Січинська.

З занятої ще Москалями частини Галичини продерла ся до нас сумна вістка, що Олена Січинська померла в селі Гадинківцях, гусятинського повіту. Близших відомостей про безпосередню причину смерті, про час то що недостає нам цілком. Може бути, що життє Покійної пало жертвою насильства з московської сторони; може бути одначе, що в шістьдесятім році згасло спокійно, як догорівший вогонь . . .

Се наші здогади, але одно певне, що останні місяці життє Покійної були для неї найбільше тяжкими, найбільше болючими, найсумнішими хвилями в її життю. Доля не жалувала покійній Олені тяжких, болючих ударів, дорога її життє значила ся в періодичних відстугах тяжкими хрестами індивідуального болю. Під тягарем тих хрестів хилило ся слабе жіноче тіло, але сильний дух находив собі покріплення і піддержку в тім, що трагічні події, які ранили серце жінки чи мами — несли рівночасно умови і душі сеї широкі Українки, потіху і розраду в надіях на корисний зворот в долі цілого народу. Осеї надії на поправу долі цілого народу вязали ся з трагічними випадками в найближшій родині Покійної і лагодили її індивідуальний біль тим, що рівночасно її суспільні, патріотичні почування захоплювали ся виглядами на красше завтра народу. Сього моменту не доставало саме в останніх хвилях життє Покійної. Індивідуальний біль і сум, який з причини московського наїзду мусіла Покійна переживати, — лучив ся і вязав ся з болем і сумом цілого українського народу. Останні місяці свого життє Покійна проживала на східних окраїнах Галичини, всього три милі від Збруча. Там найскорше вступила нога московського наїздника й найдовше він там держить ся. Від Золотої Липи і від Дністра за-далеко до Гадинковець, щоби могла була Покійна зачути гук освободжуючих гармат. Умерла з тим трагічним болем в серцю, що смертельний ворог України загорнув під свою владу і той

кусок української землі, де український Піємонт скромно примістив ся. Як що не якесь дике насильство московського салдата або охранника нагло перервало життє Покійної, — то напевно скоротив його той великий трагічний біль, що тим страшніше ранив Покійну, бо був всенароднім болем України.

В попівській родині Коріїв поміж кількома сестрами і братами родила ся Покійна на галицькім Поділлі 1854 року. Рідка, незвичайна краса старинної Римлянки лучила ся вже у молодій дівчини з великою інтелігенцією, твердою енергією і майже полудневим темпераментом. 1875 року злучили ся Олена Коріївна і Микола Січинський до спільного життє. Микола Січинський вийшов з львівського духовного семінара як ідеаліст захоплений до глибини душі українською національною думкою, готов цілу свою молоду силу віддати народній справі в послугу і зараз як молодий сотрудник розпочав свою культурну та політичну працю серед народу. В Олені найшов собі щирю, так само публичними справами захоплену товаришку і помічницю. Хто знає долю тих наших священиків Українців, що в вісімдесятих роках опускали семінаріальні мури переняті ідеями того народовства, що в нас в Галичині було чимсь подібним до російського „народніцтва“ і „шествія в народ“ і носило ціхи „хлопоманства“, — тому не треба пояснювати, яке тяжке і з матеріального і з морального боку було життє Олени і Миколи Січинських. Молодий піп, що не тільки признавав ся до українства, але по своїм силам працював публично для української справи, мусів пераз разом з своєю родинною терпіти голод в дословнім значінню, бо польська шляхта, в котрої руках є обсада греко-католицьких приходств, не пускала таких попів на добрі парохії; вся духовна гієрархія у нас в Галичині була тоді, як не московська, то „твердо“- та „червоно-руська“, що Українців не терпіла на перехід; такі-ж самі були майже всі докола „сусіди“, себто величезна більшість попів і тому молодий піп Українець жив між своїми товари-

шами заводу цілком відчужений, переслідуваний з гори, висміваний оточенням. Треба було сильних характерів, спосібности жертвувати особисті і родинні інтереси, сили передержати і перенести усі ті моральні і матеріальні незгоди! Легко зрозуміти, якою цінною товаришкою життя для такого чоловіка була жінка, що не висувала на перше місце своїх вигід і потреб, потреб і вигід родини, противно нарівні з мужем так захоплювала ся „справою“, що нераз забувала на се, що в тих сферах уважало ся першим і самотнім обов'язком жінки.

А саме такою була бл. п. Олена. Назва „суфражетка“ значно пізнійша, а надто деякими виступами потрохи скомпромітована, але Покійна була жінкою того власне типу. Своєрідні наші обставини не дозволили їй стати суфражеткою на широкім публичнім полі, за те була нею в тіснішій крузі приватного й родинного життя. В тім дусі виховувала діти шість доньок і двох синів, ті ідеї пропагувала устно в крузі своїх знайомих. Публичних виступів в життю Покійної було не багато, але саме публичні справи були змістом її духового життя. Як її образование пішло би було іншими шляхами, — могла би стати перворядною публіцисткою, коли жіноцтво мало би в нас виборче право, була би на певно засідала в парламенті. На Покійній бачимо, як багато вроджених талантів минаєть ся з природним своїм покликанням, дякуючи твердим обставинам життя. Життя Покійної було тверде і непереможною своєю рукою завдавало їй болючі удари без милосердя. З початком дев'яностих років переведено в нашій галицькій політиці польсько-українську угоду. Микола Січинський був соймовим послом і активним учасником тої угоди. Вірило ся тоді у нас, що настане „нова ера“, ера користей, здобутків і поширення прав українського народу. 1894 року спав перший болючий удар на Покійну: стравила мужа, остала вдовою з осьмеро дрібними дітьми. Та в тім тяжким, непосильнім горю — розрадою і піддержкою для прибитої вдови була віра, що муж разом з іншими укр. політиками заінавгурували еру нового, кращого і ліпшого життя для українського народу. 1909 року новий удар: найбільше люблений син Мстислав, гордість і надія мами вдови, розстав ся з життям так нагло і ненадійно, що, здавало ся, мама не переживе того болю. Але тут показало ся, що ся мама любила Мстислава не тою звичайною любов'ю до своєї дитини, але любов'ю ширшою, усупільненою любила свого сина, котрий в такім молодім віці, в двадцятім шестім році життя умираючи, лишив своїй опечаленій мамі своє вже добре заслужене, звісне, загально шановане ім'я. А потім другий син Мирослав двома вирокми львівських судів присяглих два рази засуджений на смерть. Що за кольосальна

сила, звісна нам хиба з оповідань про римські матрони. Слухати на власні уха двократного вироку смерти на самотнього сина, чути страшні залізні слова вироку, розуміти їх зміст і значіння і не зломити ся в материнськім болю! Хто бачив Покійну тоді, того переходили дрожі перед тим скамінілим в німій повазі висловом національної гордості, перед тим застрашуючим своєю холодною рівновагою почуттям народнього обов'язку у мами, що тратить такого сина.

Усі ті переживання не зломали Покійної. Худе, правильне лице орало ся морцками болю і терпіння, волосе сивіло пасмами, худорлява стать хилила ся долі, але дух все крінкий, все живий і рухливий, думки ніколи не спрямовували ся у власне нутро до зболілої душі і пораненого серця, все огортало ширші горизонти ближніх своїх, свій нарід, його будучність. Певно, з сумними болючими думками про нещасну долю народа під загрожуючим йому опануванням московщиною зійшла з цього світа.

В. Т.

Ірина з Січинських Ревюкова

померла в почи з 29-го на 30-го червня с. р. в Скрентоні, Па. Покійна вийшла з добре знаної в Галичині патріотичної родини Січинських. Трудилася щиро для народньої справи вже як сільська учителька, але по атентаті брата Мирослава на намісника Потоцького в 1908 р. галицька краєва шкільна Рада позбавила її посади й тоді вона перенесла ся до Львова, де дістала місце учительки в українській приватній віділовій школі імени Тараса Шевченка Українського педагогічного Товариства.

При кінці 1910 р. виїхала була Покійна до Америки, де промовляла на українських вічах і зборах, на яких зібрано більшу суму грошей на визволення Мирослава Січинського з в'язниці. По повероті до Львова учительювала далі в згаданій школі. Вийшовши небаром заміж за укінченого студента прав п. Омеляна Ревюка, виїхала разом з ним до Канади шукати ліпшого життя. Потім перенесли ся обоє до Злучених Держав до Скрентону, Па., де д. О. Ревюк одержав був становище співробітника „Народної Волі“. Покійна помагала також від часу до часу в редакційній праці.

В останнім часі Покійна нездужала. Її недуга змогла ся, коли одержала вістку з старого краю, що її мати Олена померла трагічною смертю в галицькім селі в часі нападу на село російських салдатів.

Нехай чужа земля буде пером щирій донці України, а її могилу нехай сповине туга того народу, що його Покійна так щиро любила, й сеї землі, за якою все тужила на чужині.

На Великдень.

(Автентичне).

Було се сьогорічного Великодня в однім більшим місті Королівства Польського.

Службу в місці повнили там наші галицькі „ляндштурмани“.

Зібрало ся нас кількох офіцерів Українців — самі старі „ляндштурмісти“, а то два адвокати, один лікар, два гімназіальні професори. Ходимо та сумуємо. Згадуємо на чужині нашу Галичину й журимо ся, що там іще Москаль господарує.

Темно в вечір, що нічогосінько не видно.

Нараз чуємо: „Halt! Wer da? Feldruf!“ крикнув вартовий і звернув до нас готове до стрілу оружжя.

Ми здеревіли, ніхто з нас не знав, який на той день „Feldruf“.

„Христос Воскрес“, гукнув вартовому один з нас, старший вже адвокат з Станиславова.

„Воістину воскрес!“ — відповів вартовий, знімаючи шапку і хрестячись, — Дякую за добре своє слово. Я панів не спізнав! Пассір!“

Ю. Е. О.

Як заховувало ся українське населення Товмаччини в часі інвазії.*

Українське населення не тратило весь час надії і вірило твердо в перемогу Австрії і Німеччини. Воно було вояцьки укомплексоване супроти московської адміністрації і російських військ. На кождім кроці відносило ся пасивно до московських заряджень, а в многих випадках ставило по героїськи опір. Ніякої помочи не дати ворогові, навіть не продати нічого йому, се загальна характеристика поведіння українського населення супроти наїздника. Найбільше силували мушкетерів до роботи при шанцах. Всі без винятку мимо доброї платні, як на зимову пору, 80 копійок, а навіть 1 рубля денно не хотіли йти до роботи. Силували дуже, били й катували до пів смерті, але се не помагало. Ховали ся по пивницях, по лісах і дебрах цілими тижнями, щоби лише не йти на роботу до шанців. Коли навіть зловили кільканайцятьох і вели під сторожею до шанців, зловлені утікали. Наїзники впали на думку ловити людей в неділю. Кого зловили, брали до копання шанців. Посіпаки ходили по домах, ревідували шафи і всі скритки, де укривали ся мушкетери. Часто ховали хлопців в коминях.

При стяганню податків поводила ся людність так само. Начальник громади в Хотимирі не стягав податків мимо сього, що начальство загрозило йому депортацією на Сибір. Він сам розвів агітацію, щоби люде не платили податків. В Грушці ц. к. австрійські ексекutori стягали три рази податок, а громадське начальство агітувало в громаді, щоби люде не платили податку. В громаді Долині агітував Михайло Бринський межі людьми, щоби не платили російському урядові податків, бо се австрійські податки. За се прискаржив його ц. к. австрійський ексектор перед російським начальством. Його за се арештували й посадили в тюрму, а опісля вивезли до Росії. По дорозі утік, а австрійські війська взяли його з собою.

Коли начальник громади в Надорожній зажадав потвердження, кілько стягнуто податків з громади, заявив ц. к. австрійський ексектор: за таке жадання жде вас Сибір, то не Австрія, минули часи, коли таке ви могли жадати.

В Олеші вів весь час проти-російську агітацію Іван Кузьма с. Дмитра (Байдак). Він говорив в очи російським офіцерам: „Від повітря, граду, огня і російського пановання хорони нас, Господи“. Агітував проти плачення податків, проти роботи при шанцах, проти всякої роботи і помочи російським військам. За се арештовано його, але він викупив ся за 40 рублів. За подібну агітацію арештовано Михайла Пону, нач. гром. в Хотимирі, але він викупив ся також за 5 рублів. Всі свідомі національно вийти, а не старостинські креатури не хотіли усувати цісарського портрету з громадських канцелярій, бо все згідно заявляли, що вони належать до Австрії. За се мстилися немилосердно над українськими селами російські війська і адміністрація. Поширено і стерто з лица землі всі читальні, всі спілкові крамниці і загалом усе, що мало на собі сліди української організації. Противно польські організації в Товмачі пощаджено, не замкнено ані товариства Сокіл, ані прочих товариств, коли в українській читальні держано коні і знищено її, а прочі товариства замкнено.

Багато героїських діл доконувала українська людність, котрих не можна перевірити задля труднощі в комуніко-

ванню з селами. Кілька примірів наводимо: В Гориглядах переховував Федь Василичин і тов. дванайцять гонведів з 24 полку з оберляйтнантом через шість і пів місяців. Ціле село знало про се, а навіть много інших сіл, а мимо того ніхто не зрадив перед російськими жандармами і патрулями. З нараженнем життя годували й переховували їх селяне, а коли в лютім заняли наші війська Товмаччину по Дністер, тоді переправили їх на лодках з північного берега на полудневий і віддали їх ціло нашому військови. В Грушці переховували 7 тижнів в оборозі на самій військовій російській боввій лінії Василя Михайленка, що утік з російської неволі, а як прийшло австрійське військо, він віддав йому великі прислуги. Нагороджений повнить тепер службу при жандармерії в Коломиї.

В Палагічах переховували люди польського легіонера Станислава Н. від 4 марта до половини червня на російській боввій лінії.

Наші селяне переривали часто російські телефони. В Петриліві перервав на 3 кіломет. телефонічну лінію оден селянин в очах російської сторожі. В Колинцях передовсім коло українського народного дому перервано 3 рази російський телефон. В Грушці Михайло Ровенко зібрав по першій увільненню 37 добровольців, але не годен був довести, бо Москалі знову заняли Грушку.

В Стриганцях зумів нач. гром. Василь Бельбас з людьми угасити міст, що Москалі підпалили при відступленню, хоч російська патруля сторожила, щоби міст не спалив ся. Щоби російську патрулю викурити, ужили люди такого підступу. Крикнули: „Люде уступіть ся, бо зараз буде стрілянина, бо австрійська патруля іде.“ Російська патруля утікла, а люде міст згасили.

За патріотичне поведіння одержав начальник громади в Хотимирі Михайло Пона, що його, да речі сказавши не хотіли австрійські власти затвердити через 3 роки, похвалу від команданта гусарів і полковника 5 полку піхоти.

Хоч Москалі дуже вирабували наші села, мимо того нач. гром. в Колинцях Іван Яцюк зложив до кількох годин в етап-команді в Товмачі 150 хлібів від своєї громади для нашого війська, а інші громади робили те саме.

За українську орієнтацію і австрійську лояльність арештували о. Евстахія Теслю з Королівки під закидом порозуміння з Австрійцями, В. Шуляра, учителя з Братишева, о. Однорога в Живачева, о. Гавдуника з Грушки за те, що знайшли лист, приготований до висилки, в яким о. Одноріг писав до о. Гавдуника, що „Москалів тут багато, але не бійте ся, вони пануть як солома“. Августина Домбровського, учителя з Ворони, поставили під военний суд в Станиславові за державну зраду і порозуміння з Австрійцями. Правда, його увільнили, але замкнули в тюрму й держали кілька місяців аж до приходу Австрійців. Одного ученика з Ворони засудили на 3 місяці, а вийта з Ворони Михайла Волишина вивезли на Сибір.

Так визволяли Товмачан.

Се є тільки найзагальніший образ, як заховувала ся українська людність в Товмаччині.

Як заховували ся поодинокі старостинські посіпаки, вийти й дорожники, про се годі писати тепер.

* Для „Вістника“ прислав сі записки посол др. Ів. Макух.

Вісти.

Поздоровлення „Союзу визволення України“ з нагоди здобуття Холму.

Дня 4 с. м. вислала президія „Союзу визволення України“ до Його Ексцеленції генералфельдмаршала Макензена з нагоди здобуття Холму отєю телеграму:

„Союз визволення України, організація російських Українців, має честь поздоровити Вашу Ексцеленцію і преславну німецьку армію, якій Ваша Ексцеленція видає прикази, а яка вже бореться на українській землі, з нагоди заняття Холму, колишньої столиці українського галицько-володимирського королівства“.

На се бажання надійшла до президії Союзу отся телеграфічна відповідь:

„Німецькі жовніри дякують за поздоровлення на здобутій землі. Макензен“. (Die deutschen Soldaten sind für die Begrüßung auf dem eroberten Boden dankbar. Mackensen).

Зміна в галицькім намісництві.

Відручним письмом з 19 липня 1915 звільнив цісар Франц Йосиф I д-ра Коритовського з уряду галицького намісника, а найблизшого дня принесла віденська урядова часопись іменованне галицьким намісником президента найвишого військового трибуналу, генерала піхоти, тайного радника Германа Колярда. З нагоди сього іменовання піднесено в урядовім комунікаті, що се зарядженне стоїть у тісній звязи з надзвичайним положенням, витвореним російською окупацією краю, поступами офензиви союзних військ, оглядами на дальші широкі мілітарні операції й першорядні інтереси ведення війни. Підчеркнуто в нім також, що новий шеф краю знає обі краєві мови та є познайомлений з відносинами краю з кожного погляду.

З голосів преси з нагоди сеї зміни годить ся зазначити тут становище віденської „Reichspost“, яка просто заявила, що цісарську постанову приймуть з великим вдоволенням у Галичині і по-за нею. Ся часопись писала між иншим: „Поперед усього треба подати народови довіре, що при великих зарядженнях для відбудови дїбр мовчатимуть усі політичні партійні огляди й пануватиме найбезогляднійше безпартійна справедливість сильного цісарського правительства. Військова сила, що з оружжем в руках віддала край державі, покликана також розпочати внутрішню перебудову й докінчити, що кров наших хоробрих придбала“.

Менше більше в два тижні по іменованню прибув намісник Колярд до Бялої і в льокалі хвилевого поміщення львівського намісництва прийняв представників властей і урядів. При сїм виголосив він характеристичну для історії галицьких намісників і їм підчинених урядів промову. „Панове, — говорив він — як і я, будемо все мати на оці що ми й усі урядники є для населення, а не населення для нас. Найстрогше береження законів і розпорядків, найбільша безсторонність супроти всіх верств населення і супроти кожного мешканця сього краю без ріжниць віроісповідання, без ріжниць народности й без ріжниць стану становитимуть дороговказ нашої цілої діяльности. На сій саме дорозі одиноко будемо в силі зеднати собі довіре цілого краю і довіре цілого населення без виїмки, що без нього не була би мо-

жливою успішна праця для добра краю, а через се саме для добра й інтересів цілої держави. Мушу в сій хвилі звернути увагу панів на одну дуже важну обставину. Кождий з панів урядників, що хоче осягнути повну вартість, мусить знати краєві мови в сій степені, щоби міг полагоджувати справи відповідно до сторін. Тому прошу панів заявити мені і в сїм напрямі добру волю і як що були би ще що до сього які недостачі, щоби сї недостачі були усунені в як найкоротшім часі“.

Привіт „Союзови визволення України“ від канадійських Українців.

Від одного з провідників канадійських Українців одержав „Союз визволення України“ лист, в яким пишеть ся між иншим: „Всіми вітками з старого краю, як кожною віткою про дипломатичні заходи й успіхи „Союзу визволення України“ тішимо ся як діти. Нехай Бог помагає вам у ваших величній змаганнях. Револуційну часопись російських Українців ми одержали й тішимо ся сим невисказано“. В повній надії на скоре здійсненне наших святих мрій і змагань, пересилає автор листа разом з єпископом Будкою й иншими заморськими Українцями всім знайомим і незнайомим землякам найсердечнійші поздоровлення з бажанням: „Нехай вам Бог помагає! Ми все духом із вами та працюємо також після наших сил над здійсненнем наших спільних великих ідеалів, піддержуючи вас у ваших святих визвольних змаганнях усіми нашими силами. А ми помагатимемо вам до останнього віддиху. „Нехай живе вільна Україна!“

Віденське свято в честь митр. Шептицького.

Заходом репрезентації українського духовенства уладжено дня 29 липня с. р. свято в пам'ять 50-ліття уродин екс. митр. гр. Андрія Шептицького. Богослуженне за здоровле митрополита відправив митрат і віденський парох о. др. Йосиф Жук в церкві св. Варвари. Святочна академія відбула ся о 11 годині в салі маістрату Wipplingerstrasse ч. 8. В заступстві хорого крил. о. Евг. Гузара відчитав о. сов. Лициняк вступне слово і отворив академію. Потім склали привіти ювілятови: о. др. Жук від українського духовенства, президент Романчук від українських товариств і нашої політичної репрезентації, радник дв. Йосиф Каранович від укр. віденської громади, д. О. Ціпановська від українського жіноцтва, молодіжи і малої дрібноти, для якої митрополит був щедрим опікуном і добродієм. Вельми симпатичним і щирим був привіт селянина д. М. Рубіновича, що в імени селянства зложив поклін владиці, який зрозумів важку долю нашого селянства та все старав ся йому помагати. Велике вражінне зробив святочний вірш нашого поета д. Богдана Ленкого, віддклямований ним самим. Хор під управою о. І. Туркевича відспівав концерт. ч. 28 Бортнянського, многолітте і народні гимни: австрійський, німецький й український. Сяла була прикрашена цвітами, портретом митрополита, змальованим генералом-аудитором Павлохом, та по береги заповнена виключно українською публикою.

Болгарське віче в українській справі.

В Варні, в найбільшому портовому городі Болгарії, відбуло ся велике людове віче, на котрому говорив посол

Г. Кирков, вожд тісних соц.-демократів, оден з найкращих парламентарних бесідників, про політичне положення українського народу в Росії. Він оповів історію й судьбу українського народу і про страшний гніт російського царату. „Росія загарбала Україну, щоби мати приступ до Чорного моря, а коли вона тепер хоче „визволяти“ інші народи в Європі, то хай наперед визволить у себе дома Українців, Поляків і т. д.“

Се велике плюс для нас, додає від себе наш софійський кореспондент.

Сконфіскована думська промова Мілюкова.

Як доносить „Рѣчь“, провідник кадетів Мілюков, що про його промову не згадано в урядовім витязі, говорив ось що на найновішій засіданню Думи серед великого признання лівіці:

Уже перед пів роком зібрали ся ми з почуттєм великого неспокою і сказали правительству на тайних засіданнях, чого не можна було висказати прилюдно. Правительство відповіло, що воно не потребує нашої помочи й надіється без нас дати собі раду.

Тепер ми зібрані в хвилі найтяжших досвідів народу. Наш неспокій показав ся умотивованим. Запевнення правительства показали ся пустими словами. Народ хоче тепер сам згонити занедбане, він висилає нас тут з приказом сказати правительству правду. Мусимо тепер зусилля побільшити в десятеро. Говорять, що прийшла пора для нас. Одначе се тільки випадок, як що ми вміємо найдалше використати пору.

Завдання думи, ввести до краю свідоме політичне життя, спиновало правительство всяким способом. Повне недовіре до народу є ще все провідною думкою нашого політичного життя. Правительство зробило все, щоби знищити патріотичне одушевлення народу. Навіть на зносини з раненими дивило ся з недовірем. Під позором воєнної конечности впроваджено найбільше недорічні переслідування чужих народів, передовсім Жидів. Ми виділи найдурніші, найнаївніші зарядження, щоби ввести нашу релігію і нашу національність у новонабутій провінції Галичині. Як урядників послано туди виміти споміж провінціальних урядників, які зараз убивали ідеал менших національностей. Щойно нині по давніших туманних зазивах головного вожди впало слово про автономію Польщі. Проти бідних російських Жидів перекладено найбільше систематичне й жстоке переслідування під закидом шпіонажі, на що не доставлено ніяких доказів. Зарядження, що пригадують найдикші часи варварського середньовіччя, що понижують Росію в очах цілого світа, що засмучували наших приятелів і спричиняли нашим ворогам найбільшу злорадість.

Що тикаєть ся процесу проти соціалістичних членів думи, вглянув я в акти й довідав ся, що сей процес остане на всі часи символом російського перекучення права. Бесідник домагав ся потім поворотного спровадження членів до Думи й негайної повної амнесії для політичних злочинців.

В цілім народі говорить ся про зради, що підживлювало систематично правительство, вказуючи просто на Жидів і немосковські родини, через що викликувано настрої для погромів, як у Москві. І система перекутства процвітає все далі. З відходом міністра війни не зроблено нічого, бо

він просто ошукав Думу. Бесідник жадав судового слідства, бо єї вчинки треба вважати державними злочинами.

Мілюков закінчив домаганням повної зміни внутрішнього курсу, бо для Росії все виставлене тепер на гру.

Виводи Мілюкова переривали постійно дуже сильні оклики притакування. При кінці його промови роздала ся буря оплесків.

Високе відзначення офіціра-Українця.

Пише нам др. Роман Перфецький:

„Виходячи з заложення, що відзначення Українців-жовнірів за хоробрість мають для нас особливше національно-політичне значіння, вважаємо вказаним подати до прилюдної відомости факт найновішого відзначення одного з наших офіцірів-Українців, д. Володислава Ковалика, сотника 10 полку піхоти.

„Д. Володислав Ковалик, перший Українець урядник-контрольор Ради повітової в Бібрці та директор нашого повітового Товариства кредитового в Бібрці, одержав уже в перших початках війни за свою хоробрість високу військову відзнаку, велику срібну медалю хоробрости.

„В приступах перед і під Перемишлем а потім в протягу форсовної, непереможної офензиви сполучених наших військ в битвах під Городком, над Таневом та Красніком так відзначив ся д. Ковалик своєю хоробрістю, що його предложили не тільки до найбільшого австрійського військового відзначення, до великої золотої медалі, за хоробрість, але навіть до найвисшого німецького військового відзначення, до зеленого пруського хреста. Зробила се німецька військова команда, що під її прапорами якийсь час боров ся в армії фельдмаршалка Макензена.

„Дня 8 серпня б. р. відбуло ся у Відні в Вільгельмнен шпиталі, в котрім лежить ранений в боях під Люблином п. Ковалик, се так рідке свято вручення йому великої золотої медалі з особлившою парадом.

„З щирою радістю подаємо нашому загалови сю милу вістку про се нове найвисше відзначення нашого офіціра Українця, а д. Коваликови висловлюємо як наші сердечні вітання по поводу сього великого його відзначення, так щирі бажання скорого подужання і щасливого повороту до рідного краю з поля боїв і слави.“

Степанівна в неволі.

Олена Степанівна попала під Болеховом до російської неволі і дістала ся з полоненими до Києва, а потім до Самари. Воєнний кореспондент „Русского Слова“ Сергій Мамонтов ось як згадує про Степанівну в одній дописи: „Найбільшу сензацію викликала панночка — офіцір в австрійським мундурі. Кажучи точніше, властиво не офіцір, а „аспірант“, се-то в роді прапорщика, що здав офіцірський іспит і має право авансувати. Чисто-славянське миловидне личко, цілком діточі риси, гарна жіноча фігурка, бистра малоросійська мова. Вона Українка, 22 літ, курсистка висших курсів у Львові, переконана сторонничка самостійности української нації. На війну проти „Москалів“ пішла з переконання і не крила перед начальством свого пола. Коли котрийсь з наших офіцірів підозрівав в її вступленню до армії романтичний підклад, вона сильно почервоніла й почала дуже горячо протестувати. Се викликало добродушний сміх і серед нас і серед її полонених товаришів“.

Бібліографія.

Видання „Союзу визволення України“:

Тарас Шевченко. Кобзар (вибір поезій). Випуск другий. Львів, 1914, Стор. 232. Ціна брошурованого примірника 1 кор., в оправі 1 кор. 40 сот.

Се вже загально відомий факт, що бранці - Українці споміж усіх українських видань найрадше й найшвидше простягають руку по „Кобзар“. Висловлюють тільки жаль, що тяжко приходиться їм дістати повний „Кобзар“ в руки. Знову для жовнірів-Українців Австрії Шенченків „Кобзар“ нарівні дорогий з молитовником. А як додати до цього велику національно виховуючу роль „Кобзаря“ для нашого громадянства, попереднього для молодіжи, досі і в теперішній хвилі, видання другого випуску вибору творів безсмертної Шевченкової музи являється задоволенням одної з найбільше пекучих потреб часу всесвітньої війни. На вступі вибору подано лист Шевченка до редактора „Народного Чтенія“ і розвідку Дениса Лукіяновича „Про Шевченкові твори“, виїняту з календаря „Просвіти“ на 1914 року.

„Великий Лях“ **Тараса Шевченка.** З передмовою і з поясненнями Др. **Василя Сімовича.** Відень, 1915. Стор. 45. Ціна 30 сот.

По передмові д-ра В. Сімовича, передрукованій з ч. 11—12 „Вістника Союзу визволення України“, надрукованій „Великий Лях“ Шевченка з вичерпуючими поясненнями редактора.

Проф. М. Грушевський. Як жив український народ. Коротка історія України. Вид 2-е. Царгород 1915, Стор. 107. Ціна 50 сот.

Се друге ілюстроване видання одної з найпопулярніших і в найширших кругах народніх мас знаної праці нашого славного ученого професора „Про старі часи на Україні“ з малюнками й картою України. Легкий стиль, не ослаблює захопленне читача сумними й веселими картинами нашої славної минувщини на протягу цілої праці, все річевий, далекий від вічевої реторики виклад предмету та достроєний до цього об'єму праці, спопуляризоване останнього слова наукових дослідів над нашою історією — ставлять сю книжку професора М. Грушевського що до її ваги для сучасної хвилі зараз по „Кобзарі“ Тараса. Можна з певністю сказати, що книжечку розхопить наше громадянство так скоро, як і перше видання.

Заголовки поодиноких розділів вказують на докладніший зміст і розклад праці: 1. Про наш край і народ. 2. Про найдавніші часи. 3. Про київську державу. 4. Володимир і Ярослав. Християнство на Україні. 5. Київська держава розпадається. 6. Татарський погром. Галицька держава. 7. Литва та Польща забирають собі українські землі. 8. Польські порядки на Україні. 9. Козаччина. 10. Польське правительство хоче робити порядки у козаків. 11. Перші війни козаків з панами та польською державою. 12. Українці боронять своєї віри. 13. Козаки боронять віру і права українського народу. 14. Козацькі війни перед Хмельниччиною. 15. Хмельниччина. 16. Україна відривається від Польщі. 17. Україна злучається з Московщиною. 18. Що діяло на Україні по смерті Хмельницького. 19. Руїна. 20. Мазепині часи і скасування гетьманщини. 21. На Україні заводять російські порядки. 22. Гайдамаччина. Кінець Польщі. 23. Українство підупадає. 24. Українство відживає. 25. Шевченко та його товариші. 26. Нові часи.

Michael Hruschewskyj, Professor der Lemberger Universität. Die ukrainische Frage in historischer Entwicklung. Відень, 1915. Стор. 52. Ціна 50 сот.

Сей нарис професора Грушевського написаний надовго перед теперішньою всесвітньою заверхою, появився вперше в 11 і в 12 числах „Revue politique internationale“ і виїшов тоді в передруці особіною брошурою. Історично виводить автор, що український нарід самостійний, що він має тисячо-літню історію, що заховав донині традиції національної незалежності, що ніколи не резигнував з своєї самостійности. Таким робом видить читач з праці автора, що діяльність „Союзу визволення України“ се не духовий продукт гуртка фантастів, але реальна дійсність, оперта на історичних підставах. Річево написаний нарис причинить ся у великій мірі до познання чужинців з історією українського народу й до надійної оцінки українського питання, що до його розв'язки в сучасній хвилі повинні допомогти „Союзови“ всі європейські народи.

Перегляд нариса подають уже самі заголовки поодиноких відступів: Передмова автора. I. Загальні уваги. Період київської держави. II. Галицько-волинська держава. Українські князівства Литви та повний занепад української державности. III. Українське відродження в 16 і 17 віці. Козацтво. Боротьба проти польського правительства та повстання Хмельницького. IV. Боротьба о українську державність в 17 і 18 століттях. V. Скасування української автономії і замертте українського життя в 18 віці. VI. Українське національне життя в першій половині 19 віку. VII. Розвій української політичної думки коло половини 19 століття. VIII. Український рух в Росії і Австрії в останніх десятиліттях.

Др. Льонгін Цегельський. Самостійна Україна. Відень 1915, Стор. 37. Ціна 30 сот.

Живий і палкий спосіб писання автора добре відомий спеціально широкій громадї австрійських Українців. Тема сеї праці не тільки степенує сі прикмети значно, але й дала нагоду авторови віднести ся до своєї роботи за-мало з повною любовю, а просто з одушевленням, яке передається читачеві. Що з серця пливе, здобуває собі місце в серці читача, чи слухача. І тут причина цілком певно повного успіху брошури др. Л. Цегельського, що в десятках тисяч примірників повинна розійти ся поміж бранцями-Українцями й українськими жовнірами та дістати ся навіть під найбіднішу українську стріху. Ідея української державної самостійности не нова. Червоною ниткою тягнеть ся вона протягом цілої історії українського народу й прийшла на світ зараз потім, як Українці почули себе самостійним членом славянської сімї. Одначе від часу втрати нашої державної самостійности по нині вперше теперішня всесвітня війна надала сій ідеї сеї незвичайної сили, що про неї дотепно говорить автор: „І світ говорить про українську справу і самі Українці інакше про неї заговорили, ніж досі звикли говорити. Не за українські пісні чи вишивання, не за український театр чи аматорську виставу, не за українські галушки, наливку, трошак чи сині шаравари, навіть не за українські газети, не за „Просвіти“ чи за українську школу, не за поділ Галичини чи за „автономію“ України йде сьогодні розмова, а — за **самостійну українську державу.** Так, браття! за українську державу — самостійну і від нікого незалежну!“

Що думка про самостійність України, яку вивісив на своїм прапорі „Союз визволення України“, організація російських

Українців, та „Українська Національна Рада“, організація австрійських Українців без ріжниць партій, се не якась недосяжна мрія і химера, доказує дуже приступно автор, причім головню розбиває теревені обединителів про всякі спільности Українців з Москалями. Перед очами читача перебігає трохи не півтисячлітня державна злука всіх українських земель, часи литовсько-української держави й її доля, козацької республіки й підступне поневоленне її Московщиною і розвій думок в наших національних провідників і патріотів в цілі відзискання державної незалежности від часу скасування останків автономії України по цинішій день. В додатку находить ся популярний виклад історії зміни назви нашої нації: „Звідки взяли ся і що значать назви „Русь“ та „Україна“.

Д-р Лонгинъ Цехелски. Украинството и њмска интрига ли е? Отговоръ на русофилитѣ: Я. Романчукъ и д-р Н. Бобчевъ. Прѣводъ отъ украинския рукопись. Софія, 1915. Стор. 111. Ціна 70 сот.

Брошура д-ра Цегельського „Не освободителька а гнобителька народів (Як Росія „визволяла“ Україну)“ викликала між иншим два ширші русофільські відзиви, оден д-ра Миколи Бобчева в 1 книжці 1915 „Българска Сбирка“ й осібну брошуру Я. Романчука „Европейската война и руско-украинския въпросъ“, Варна, 1914. Др. Цегельський дае основну відповідь на всі несправедливі твердження і висновки обох згаданих русофільських авторів.

Жертви:

На Союз визволення України.

Крім згаданих у ч: 19—20 „Вістника“ більших датків на наш Союз надіслали нам ще 255 К. 80 сот. дрібнішими квотами отсі панове: В марті: Т. Пілипівський 10 К., Гр. Кузь від жовнірів 5 К. 20 сот., В. Костів. Дм. Рудяк і Клим Утриско по 5 К., В. Онуферко 3 К., Вол. Павлусевич 2 К., N. N. 1 К. 20 сот. і Ст. Бобеляк та Скрентович по 1 К., разом 38 К. 40 сот. В квітні: Дм. Кравец 40 К. (20+20); проф. Яцкевич 20 К.; Мих. Здрілюк, В. Костів, Радник суду Іван Пеленський і проф. Ол. Ярема по 10 К.; резервові кадети 79 полку піхоти в Фюме Ст. Романко і Геню Винярьський 10 К.; В. Онуферко 5 К., В. Павлусевич 3 К.; N. N. і Роман Мошук по 2 К.; N. N. 1 К., разом 123 К. В маю: Франц Гримало-Кобилянський 20 К., М. Гуцуляк і о. Дмитро Панасевич (через п. Ю. Бачинського) по 10 К.; Гр. Ничка 5 К.; В. Онуферко 3 К.; К. Хоркавий 2 К. 50 сот., М. Малачинський 2 К. і М. Ковальчик 2 К. 10 сот. разом 54 К. 60 сот. В червні: Вол. Павлусевич 4 К.; Др. Крижановський і д. Керницький 2 К. — разом 6 кор. В липні: В. Костів і Др. Р. Чайковський по 10 К., Дм. Рудяк 5 к.; В. Павлусевич 4 К.; В. Онуферко 3 К. і В. Рихвицький 1 К. 80 сот. разом 33 К. 80 с.

Усім Вп. жертводавцям складаємо щире спасибіг!

Згідно з обіцяною, висловленою в ч: 19—20 Вістника, подаємо імена і датки жертводавців, які зложили ся на збірці, передані нам через п. Ф. Семотюка (110 К.) п-цу С. Гаасівну (53 К. 30 сот.) і п. Г. Кухтина (40 К. 50 сот.)*

Отже п. Филимон Семотюк переслав нам 110 К. зібраних ним серед жовнірів 2-ого робітничого відділу 24 полку піхоти. На сю збірку зложили: 20 К. лейтнант Ернест Маер; по 5 К. фельдвებель Карабін і Райткнехт Йосиф; 2 К. 13 сот. ініціатор складки Ф. Семотюк; по 2 К. Волга Кость, Гудима Ілля, Ленко Юрій, цугфєрер, Слюзар Володимир; 1 К. 10 сот. Ярчук Олекса; по 1 К.: фрайтер Багнюк Петро, Бучок Михайло, Гавриляк Юрій, Городейчук Микола, Захарчук Степан, Іванюк Семен, Кіцул Олекса, Крайсбергер Мендель, Криковський Михайло, Куфлюк Василь, Пасічник Василь, Попаднюк Дмитро, Потомейчук Семен, Проскурняк Олекса, Савюк Федор, Скорейко Олександр, Сорич Андрій, Стефурак Василь, Строжук Юзеф, Тріхтер Герман, Туничко Микола, Феденко Микола, Ферлей Ілько, капраль Цовтник Дмитро, Штетнер Герман, Щербан Танасій капраль, Якимюк Юрко, разом 27 К.; 85 с. Миронюк

Петро; 80 с. Зайдман Маер; 70 с. Риттих Юрко; по 60 сот.: Амбросяк Панталеймон, Мицкап Дмитро, Савчук Василь, Шварц Генрик, (разом 2 К. 40 сот.); по 50 сот.: Лейбер Вольф, Березко Василь, Библюк Іван, Грінберг Берко, Зміяк Юзько, Кіртюк Захар, Кутащук Василь, Лібман Мордко, Марусяк Юрій, Петрук Василь, Питнюк Дмитро, Прокіпчук Ілько, Хрущ Василь, капраль, Шкавул Микола (разом 7 К.); по 40 сот.: Білоус Юрій, фрайтер Водрук Іван, Болінський Микола, Бриндзей Іван, Бурак Степан, Варвацюк Григор, Васильчук Михайло, Гирцюк Прокіп, Гояк Микола, Данко Остап, Задимлнюк Петро, Камінський Микола, Копуляк Петро, Лучок Петро, Мадярко Грицько, Матійчук Данько, Мельничук Іван, Мельничук Степан, Мірко Дмитро, Надворський Владислав (Поляк), Негрич Дмитро, Никифоруц Іван, Огриньчук Василь, Олександрюк Василь, Олексюк Василь, Остафійчук Василь, Петрикович Дмитро, Позарук Кузьма, Попилюк Онуфрій, Поштарь Іван, Радж Андрій, Раух Сруль, Розвадовський Данило, Сандор Петро (Румун), Семака Андрій, Семотюк Михайло, Сончак Михайло, Тарабас Олекса, Тілінгер Озіяш, Томашук Антін, Тріщук Василь, Ужитчук Іван, Фока Теодор, Фотчук Іван, Шкурган Микола, Штогра Василь (разом 46 осіб на квоту 18 К. 40 с.); 32 сот. Білейчук Ілько; по 30 сот.: Васкул Іван, Войтенко Василь, Григорець Дмитро, Дошук Дмитро, Іванишин Матій, Костюк Павло, Навлюк Василь, Офлецький Дмитро, Пилишко Василь, Ткачук Іван, Тринога Михайло (разом 3 К. 30 с.); по 20 сот.: Винничук Дмитро, Ізович Михайло, Голяк Грицько, Горук Іван, Дрищук Михайло, Засідко Микола, Іванюк Дмитро, Ілюк Дмитро, Кириляк Микола, Колтик Юрко, Кричуняк Маковій, Куширчук Петро, Липчинський Михайло, Марчук Дмитро, Мельничук Микола, Михайлюк Порофтемій, Михайлюк Федор, Назарійчук Іван, Одотюк Юрко, Остафійчук Василь, Півторак Федор, Сандуляк Іван, Сидоренко Стефан, Сідун Іван, Тимофійчук Семен, Ткачук Василь, Трофимчук Григорій, Фарботюк Василь, Фокшей Юрко, Фрідман Озіяш фрайтер, Харук Дмитро, Хашук Федор, Чичул Федор, Шацберг Шмуль, Шевчук Федор, Шлобан Петро, Шшитко Гриць, Якубович Василь (разом 7 К. 60 с.); по 10 сот.: Мельник Павло, Михайлюк Кость, Семчишин Павло, Тринога Дмитро (разом 40 сот.) Кондуктор Гнат Кухтин (5 Staffel der Kav.-Verpflegs-Kolonnen N. 1.) прислав 40 К. 50 сот., на які зложили ся: офіцер (ц. і к. ферфлєксакцесіст) Микола Гірияк 10 К. і фірмани: Кухтин Гнат і Юркевич Гнат по 5 К.; Осух Домінік 2 К.; Бендера Михайло I, Бендера Михайло II, Білокопитий Микола, Вільк Каспер, Войціховський Антін, Гриців Степан, Давидак Василь, Матієба

* Через помилку в попереднім зведенню було пропущено 50 сот.

Іван, Музика Іван, Осадців Михайло, Пелехатий Герасим, Савчук Михайло, Скрипан Андрій, Слобода Філько, Стефанюк Микола, Шекульський Маріян, Южда Гарасим по 1 К.; Чорний Онуфрій 90 сот. і Курцеба Максим 60 сот.

На Українських Січових Стрільцях.

На адресу „Союза“ крім згаданих у попередніх числах „Вістника“ ще отієї дати на потреби наших Славних Січовиків.

Симон Хандога, голова укр. товариства „Просвіта“ в Моравській Оставі, переслав 34 К. 16 сот. яко збірку на „Чайнім вечерку“, урядженім 18 квітня, на яку зложили ся: військовий суддя Др. Мих. Конюшецький і кондуктор Семен Хомик по 10 К., п. Емілія Кохан і кондуктор Ілля Вентик по 2 К., Дмитро Лапчак 60 сот., половина чистого зиску з черка 9 К. 56 сот.

Пересилаючи сю складку п. Хандога просить нас зазначити, що крім того тов. „Просвіта“ в М. Оставі віддало 8 К. на загальний „Червоний Хрест“ в М. Оставі.

Хроніка світових воєнних подій.

(Від 1-го мая до 30-го червня.)

1 мая. В Західній Галичині розпочинає ся австрійсько-німецька офензива завзятим огнем артилерії. — Успіхи Австрійців в російській Польщі та в долині Орави і Опора. — Німці ідуть в погоні за Росіянами зпід Шавлів в напрямі Мітави. — Коло Іпері завзяті атаки Англіїців та їх артилерії, щоби відобрати здобуті Німцями місцевості, є безуспішні. — В Прістервальді між Масою та Мозелею відперли Німці всі атаки Французів. — Англіїські війська висаджено на галліпольським півострові коло Седль-Бар. Коло Арі-Бурну безуспішні бої англійського війська з Турками.

2 мая. В присутності начального вождя архикнязя Фридриха під проводом генерал-оберста Макензена союзні війська австрійсько-німецькі цілий російський фронт в Західній Галичині від Угорської границі аж до устя Дунайця і до Висли в многих місцях проломил та вєдні витиснули. Троєві побіди не можна навіть в приближенню на разі оцінити. Досі 8,000 Росіян взято в полон. — В Курляндії Росіяне відступають в напрямі Риги. — Коло Мітави Німці взяли 3,260 полонених. — Під Дарданелями турецькі гармати ушкоджують французький панцирник „Генрих IV“ та англійський панцирник „Vengeance“.

3 мая. В першій дні офензиви між Вислою та Карпатами союзні війська взяли 21,500 Росіян в полон, 16 гармат, 47 кулеметів і багато воєнного матеріалу. — Переговори Греції з антангою розбили ся. — Під Дарданелями Турки сильно ушкодили гранатами англійський панцирник „Атамемнон“.

4 мая. В наслідок пролomu коло Горлиць Росіяне не можуть також удержати фронту в Бескидах від Дуклі до Лупкова і починають там відворот при погоні противників. Досі взято понад 30,000 Росіян в полон. — На північ від Карпат проломано третю лінію оборони Росіян, що завертають над Вислою. — Коло Росіян, коло Кальварії, Августова і Сувалок безуспішні атаки Росіян. — В Фляндрії офензива Німців поступає вперед коло Іпері, Німці взяли багато місцевостей. — Між Масом та Мозелею боротьби артилерії. — Коло Арі-Бурну Турки знищили англійський батальон. — Італія вивідає потрібний союз Австрії та Німеччині. —

5 мая. Опір Росіян на лівім березі Вислоки та коло устя Роши армія Макензена проломил. — Дукля і провал Дуклі відобрано Росіянам. — Число полонених Росіян зростає до 40,000. — В Бескидах коло Лупківського провалу офензивний похід армії ген. Марвіца. — Боротьби теперішні докінчують знищенне III російської армії. — На цілім французьким фронті завзяті боротьби артилерії. — Коло Іпері дальші поступи Німців. — Німці в лісі Айлі викинули Французів з їх становищ і взяли 2,000 в полон. — Китай годить ся на жадання Япану, наступає порозумінне між обома державами.

6 мая. Союзники відіскакли Тарнів. — Над дольшим Дунайцем побіги Росіяне відступають. — Союзні війська на правім березі Вислоки ідуть в напрямі Вислоки і Ясьолки. Лінію Пільзно-Ясло союзники перестунали. — На полудне від Ясла замкнено відворот бескидської російської армії з околиці Дуклі. — Відбиті атаки Росіян в східних Карпатах на Острий верх. — На схід від Росіян і на полудне Шадова скінчив ся бій програю Росіян, що втратили 1,500 бранців.

7 мая. Австрійці займають цілий провал Дуклі. — Союзні війська перейшли Вислок в околиці Кросна. — Число полонених Росіян зросло до 70,000. — Наслідки пролomu над Дунайцем переносять ся до Карпат на схід від Лупкова, де Росіяне починають відступати та опускають угорську землю в долині

Професор Іван Мануляк з Перемишля прислав складку 258 К., на яку скинули ся: Ів. Тринишин з Пькулич 20 К., Г. Волян з Перемишля, Проф. Ів. Мануляк і „полонені, але визволені зі Львова“ по 10 К., Софія Мануляківна 5 К., М. Квасницьвна 4 К., Вол. Голейко 3 К., Вол. Даньо, О. Дацько з Пралкович і Фупревичівна по 2 К. Решта 198 К. лишила ся зі збірки в осени мин. року.

Пересилаючи сю складку, проф. Мануляк повідомляє, що укр. молодіж зголошуєть ся до стрільців і кілька учеників уже відіхало до стрілецької команди.

Крім того надіслали свої датки отієї пн.: Ст. Качалуба 5 К., Лев Пришлівський 4 К., В. Онуферко і П. Симівна по 3 К., разом 15 К.

На „Робітничий Прапор“.

В марті надіслав нам др. Р. Домбчевський 10 К. яко складку полонених Українців у К. для передачі редакції „Роб. Прапор“.

Ондави, Ляборчі й Чироня. — Німці займають Лібаву та беруть 1,600 Росіян в полон. — Німецька підводна лодка затоплює великий пасажирський англійський корабель „Люзітанію“, що віз також амуніцію.

8 мая. Армія Макензена переходить Вислок між Беском а Фриштаком. — На схід від Тарнова Росіяне відступають на Мелек та поза Вислу. — Австрійці переходять граничний хребет Карпат. — Угорщина вільна від ворога. — Росіяне від Висли аж до Ужока на просторі 200 кілометрів відступають. — Союзники переходять лінію Ужок — Команча — Кросно — Дембіца — Щуцін. — Австрійці здобувають Залішки. — Німці зпід Мітави відступають. — Німці нищать залізничну лінію Вильно—Шавлі. — Англіїці вградили досі 10 підводних лодок.

9 мая. Росіяне, що відступили знад Дунайця і з Бескидів є стиснені тепер між Сяноком та Ліском. В Західній Галичині взяли союзники досі 80,000 Росіян в полон, а в Карпатах 20,000. Третя російська армія втратила 100,000 полонених, а разом з вбитими і раненими бодай 150,000 вояків, крім того 60 гармат і 200 машинових карабінів. — Коло Отині відкинено сильну групу Росіян. — Німецький цісар прибуває на галицький терен бою. — В Фляндрії дальші поступи Німців. — У віднозідь на галицьку офензиву наступає на полудн. захід від Ліль велика французько-англійська офензива з 4 новими корпусами, але без успіху.

10 мая. Росіяне ставлять опір на лінії Беско — Березів — Щуцін, щоби здержати ворожу офензиву, але їх лінії знов проломано і змушено до відвороту. — Коло Дембіци проломано також фронт Росіян, через се не можуть вони удержати сильно укріпленого фронту над Нідою в російській Польщі і відступають на схід. — Восьма російська армія, що стояла між Лупковом та Ужком, рівнож є втягнена в погром. — Коло Арі-Бурну на галліпольським півострові безуспішні атаки Англіїців.

11 мая. Погоня за Росіянами між Вислою а Карпатами іде дальше. — Між Сяноком а Диновом союзники переходять Сан. — На півночі осягають лінію Рашів — Мелек. — Погром з і 8 російської армії збільшуєть ся з дня на день. — Російський фронт на схід від Ужока теж починає хитатись. — Союзники переходять через Ніду. — Над Дністром вступають значні російські сили в напрямі Городенки. Австрійці опускають Залішки. — Демкірхен Німці знова острілюють. — Всі проби Французів коло Ліль між Каряніс а Нювіль проломати німецькі лінії є безуспішні. — Безуспішні проби Французів відобрати гору Гартманвайлерскопф в Вогезах.

12 мая. В Польщі союзники підступають під Кельці, в Галичині до Дубецька — Ланцута. — В Карпатах армія Лінзінгена здобуває верхи над горішнім Стриєм. — Союзні армії зближають ся під Перемишля. — Досі взято 143,500 Росіян в полон, около 100 гармат і 350 кулеметів. Поступи Німців коло Турки.

13 мая. Німці здобувають Кельці, на північ від Келец Росіяне відступають. — Передні війська армії Макензена стають під Перемишлем та на лівім березі Сану. — Армія Бем-Ермолі і Боросевича займає гори на полудне Добромиля і Старого Самбора. — Між Прутом а Дністром сильні російські відділи доходять до Прута.

14 мая. Німці здобувають Ярослав, Австрійці Рудвик та Лезайськ, а на полудні Добромиль, Старий Самбор і Борислав. — Армія Лінзінгена поступає аж під Долину. — Коло Шавлів Німці здержали похід Росіян.

15 мая. В Польщі союзники поступають за Росіянами по-за Клімонгів та від Келецьких гір аж до горішнього бігу Камінної. — На північ від Коломиї завзяті бої. — Між Півдню а горішню Вислою та на лінії Самбор — Стрий — Станіславів союзники поступають вперед.

16 мая. Австрійці займають Самбір. — Італійський кабінет подає ся до димісії, але король не приймає сього. — В цілій Італії великі демонстрації за війною. — В Першій половині мая взяли союзники в полон 174.000 Росіян, 128 гармат і 368 машинних карабінів. — Німецькі підводні лодки псвляють ся під Дарданелями.

17 мая. Австрійці займають Дрогобич. Почались бої за Перемишль. — Граф Тіса признає в угорськїм соймі, що Австрія признала Італії територіальні уступлення за ціну задержання нейтралітета. — Німецькі „Цепеліни“ острілюють Довер і Кале. — Під Іперн німецькі війська дещо відступають.

18 мая. Союзні війська здобувають перехід через Сян. — Німецький канцлер Бетман-Гольвег складає заяву в райхстагу в справі концесій Австрії для Італії. — Американське правительство передає в Берліні ноту в справі затоплення „Люзітанії“.

19 мая. Союзники здобувають Сеняву. — Реконструкція англійського правительства.

20 мая. Засідання італійського парламенту, що ухвалює правительству повноважність на случай війни. — У Відні і Будапешті демонстрації проти Італії.

21 мая. Росіян цілкомвато усунено з західного берега Сяну. — Російську офензиву на полудне Дністра здержано над Прутом. Число полонених Росіян збільшуєть ся о 20.000. — На галліпольськїм півострові Турки витискають дещо англійські війська. — Австро-Угорщина не приймає виповідження союзу Італією.

22 мая. Російські атаки коло Черновець відкинено. — В Італії оголошено воєнний стан і мобілізацію.

23 мая. (Зелені свята.) Італія виповідає війну Австро-Угорщині. — Цісар Франц Йосиф I видає маніфест до народів. — У Відні великі демонстрації проти Італії. — Німецький амбасадор в Римі князь Бюлов жадає своїх паспортів. — Німці побили Росіян коло Шавлів.

24 мая. З Риму відїздить австрійський амбасадор при Квіріналі і при Ватикані, а так само амбасадор пруський і баварський. — Смілий напад австрійської флотії на італійське східне побереже між Венецією та Барлеттою. — Малі боротьби на каринтійській і тирольській границі. — Союзники займають Радимно над Сяном, беруть по-над 20.000 Росіян в полон і витискають Росіян під Перемишль. — Німці викидають Росіян по-за ріку Дубісу та завдають їм великі втрати. — Австро-Угорщина, Німеччина і Італія гарантують нейтралітет Швайцарії. Оборону австро-угорських горожан в Італії перебирає Іспанія, а італійських в Австро-Угорщині Сполучені Держави. — Швайцарія перебирає охорону Німців в Італії і Італійців в Німеччині.

25 мая. Австро-Угорська червона книга в справі переговорів з Італією. Італійський амбасадор в Берліні та в Мюнхені опускає Німеччину. В проливі Сарос затоплює німецька підводна лодка англійський лінійний корабель Тріюмф, а перед Босфором турецька підводна лодка російський панцирник „Пантелеймон“ (колишній „Потьомкін“).

26 мая. Союзні війська здобувають укріплений перехід через ріку коло Загород, армія Макензена доходить аж над Любачівку. — Для Галичини місце розпорядження в справі мораторії дає повну мораторію на дальших 4 місяці. — Італійський відділ вступає до Кондіно в Тиролю. — Над каринтійською границею та над провалом Падон малі боротьби. — Австрійський цісар дякує адміралови Гавсови за відважний виступ проти Італії. — Архикнязь Євген іменований першим австрійським генерал-oberстом та вождом армії проти Італії.

27 мая. Союзні війська поступають вперед на полудневий схід від Перемишля та проломлюють ворожу лінію під Стриєм. — Король Віктор Емануель перебирає верховну команду італійської армії. — Італія оголошує „блокаду“ австрійського та альбанського побережа. — Італійці острілюють граничні форти на полудне від Триєнта. — Автономні власти з Юрції і Градиски перенесено до Відня. — Англійський лінійний корабель „Маджестік“ Турки затопили коло Седіль-Бар.

28 мая. Німці завдали тяжкі удари Французам в Прістервальді. — Французські летуни кидають бомби на Людвіксгафен. — В німецькїм райхстагу канцлер Бетман-Гольвег обговорює вірломостю Італії і заповідає, що Німеччина і тепер буде стояти по стороні Австрії. — В устю Тамізи затоплюєть помічний крайсер англійський „Прінсес Ірене“.

29 мая. Італійці займають Алю і Прімер. — Австрійські літаки бомбардують знову арсенал в Венеції. — В Дарданелях затоплено англійський панцирник. — Німецька велика льожа зриває зносини з італійськими і французькими вільномудрарамі.

30 мая. Італійці острілюють форти коло Фолгарія—Лавароне та вступають до Кортіни. — Союзні війська що раз більше замикають Перемишль та острілюють Медуку. — Німецький воздушний корабель кидає бомби на Гельсінґфорс. — Німецьке правительство відповідає на американську ноту в справі затоплення Люзітанії.

31 мая. Австрійці відкидають італійську атаку проти Лавароне з тяжкими втратами для ворога. — Італійське правительство модіфікує блокаду побережа. — Президент міністрів граф Штюрм організує поміч для евакуованого на

селення з італійської границі. — В мая взяли Німці на північ від Німна 24.700 Росіян в полон, 16 гармат, 47 машинних карабінів, між Німаном і Півдню 6.943 полонених, 11 машинних карабінів. На полуднево-східнім галліцькїм воєннім терені взяли союзні війська 863 російських офіцерів, 268.869 вояків, 251 гармат, 576 машинних карабінів.

1 червня. Союзні австро-німецькі війська доходить до Медич. Німецькі війська здобувають Стрий та три форти на півночі Перемишля. — Урядово доносять, що протягом мая в Карпатах та в Галичині союзники полонили 863 російських офіцерів та 268.869 вояків, здобули 251 гармат, 576 кулеметів і 189 мушкетерських возів. — Німецькі воздушні балони кидають бомби на доки і корабельні варстати Лондону. — Англійський державний секретар Грей іде на відпустку.

2 червня. Австрійсько-німецькі війська здобувають два дальші форти коло Перемишля та беруть російські становища між Стриєм та Дрогобичем. — В окупованих областях російської Польщі заводять австрійські власти нові листові постанови. — Перед Дарданелями затоплює німецька понорна лодка англійський лінійний панцирник.

3 червня. О 3 год. 30 мін. рано здобувають союзні війська твердиню Перемишль. — Німці під проводом генерала Марвіца здобувають верхи коло Мислятич. — Армія Бем-Ермолі проломає з-полудня в напрямі Мостиск російські оборонні становища. — Армія Лінзігена пробиваєть ся в напрямі Жидачева та бореть ся о відтинок Дністра на захід від Миколаєва. — Австрійці проганяють італійські війська з Градиски. — В Лондоні за-для послідного атаку цепелінів великі протинімецькі несупокої.

4 червня. Цісар Вільгельм відвідує в початковій команді австрійського фельдмаршала, архикнязя Фридриха. — Армія Лінзігена відкидає Росіян на Журавно та на Калуп. — Росіяне атакують над Прутом в многих місцях, але противник відкидає їх на другий беріг ріки. — Над Ізонном на північ Тольмейна відкинено криваво атакую чотирох італійських баталіонів.

5 червня. В Галичині союзні армії поступають вперед та беруть по-над 10.000 полонених. Рівнож в російській Польщі німецькі війська поступають вперед. — Німці кидають бомби на французьку твердиню Кале. — Німецькі цепеліни атакують на східнім побережу Англії укрілене усте ріки Гумбер та пристань Гервіч. — Італійців побито в області Стільського проваду та коло Тольмейн. — Всі воєнні видатки Франції вносять досі 24 мільярдів франків.

6 червня. Бесіда баварського короля Людвика, що заповідає розширення границі Німеччини. — Армія Лінзігена переходить Дністер. — Побіда Турків на галліпольськїм півострові коло Седіль-Бар. — Італійців побито під Крном та коло Сагадо. — Італійські воєнні кораблі бомбардують безуспішно морські ліхтарні коло Лісси, Сагости і Капц. — Швайцарці ухвалюють одноразовий воєнний податок.

7 червня. Союзники займають Калуп. — Число полонених коло Перемишля зростає до висоти 33.800 вояків. — Сербі вступають до Альбанії.

8 червня. Росіяне розпочинають евакуацію Львова. — Союзні армії роблять в Галичині дальші поступи. — В Франції Німці опорожняють село Нювіль. — Австрійський літак „L 48“ нищить великий італійський корабель „Чіта ді Ферара“.

9 червня. Перша більша атака Італійців проти твердині Іері, а так само проти Монтефальконе і Градиски криваво відкинена. — Австрійська підводна лодка IV торпедує на адрійськїм морі англійський панцирник типа „Ліверпуль“, хоронений шістьма контр-торпедовцями. — Австрійці займають Станіславів. — Німці в Курляндії зближають ся до Шавлів та побивають Росіян над Дубісою. — Американський державний секретар Бріан уступає. — Страти Англійців вносяли до 31 мая 10.955 офіцерів і 247.214 вояків полонених, вбитих і ранених в Франції і на Середземнім морі. — Австрійський літак кидає бомби на сербський арсенал в Крагуеваці.

10 червня. Австро-Угорщина протестує проти італійської блокади Італії. — На східнім побережу Англії німецька понорна лодка затоплює два англійські торпедовці. — На Чорнім морі затоплює турецький панцирник „Мідій“ (давнійший „Бреслав“) російського контр-торпедовця.

11 червня. Австрійська понорна лодка затоплює італійську понорну лодку „Медуза“. — На Буковині покидають Росіяне свої послідні становища над Прутом і завертають ся по-за границю. — В Австрії заповідають перегляд оподаченців від 43—50 літ. — Німеччині передає амбасадор Сполучених Держав ноту в справі „Люзітанії“.

12 червня. Сеняву над Сяном знову здобувають австро-німецькі війська. Австрійські війська переходять через буковинську границю до Бесарабії.

13 червня. Австрійці здобувають Томчат та поступають на бесарабській землі, де беруть багато війська в полон. — Італійці наказують приміщенне всіх австро-угорських горожан, здібних до війська, в концентраційнім таборі на Сардинії. — Коло Паави відкинено спроби Італійців переступити Ізонцо. — Французські атаки на німецькі становища коло гори Лоретто та на фронті Нювіль—Ролінкур відкинено з великими втратами для Французів.

14 червня. Армія архикнязя Йосифа Фердинанда по здобуттю Сеняви поступає на східнім березі Сяну в північній та північно-східнім напрямі. — Армія генерала Макензена відкидає Росіян коло Краківця, армія Бем-Ермолі атакує коло Мостиск, занятих генералом Марвіц. — Части армії Пфалцер Бальтін роблять в Бесарабії дальші поступи. — Французські літаки кидають

бомби на Карльсруте. — В Франції коло Арра великі втрати французької офензиві.

15 червня. Мимо завязтого опору вишпують союзні війська Росія з Галичини. В часі від 1 до 15 червня взяли в Галичині в полон 108 офіцерів російських та 122,300 людей. — Нові невдачі атаки Італійців над Ізонцом та на тирольській границі. — Французів відперто коло Ли Бассе та в Вогезах.

16 червня. На полудне від львівського шляху здобуто всі російські позиції. — Коло Цівкова, Дахнова та Любачева Росія побито та відперто. — Черногорці загрожують Скутарі, міжтим як Серби заняли вже в Альбанії Ельбассан і Тірану. — Вибори до парламенту в Греції кінчать ся побідою Венізелоса.

17 червня. Австрійські війська здобувають західну часть Городка. — На північний схід від Сеняви виперто Росія за границу. — Коло Ли Бассе тяжке поразенне Англіїців. — Німецькі цепеніи нападають знов на північно-східне побережье Англії.

18 червня. Австрійська воєнна фльота бомбардує східне побережье Італії та затоплює один італійський панцирний корабель. — Коло Плави відкинено знов Італійців. — Австрійці здобувають Тарногород.

19 червня. В побіднім бою коло Матерова—Городка Австрійці і Німці захитують цілий російський фронт, що в добре приготованих становищах над Верешницею для оборони Львова ставив твердий опір. Вечером відкинено Росія аж поза лінію Жовкна—Рава Руська. В ночі части армії Бем-Ермої здобули приступом російські становища по обох боках львівського шляху. — Заява львівської депутатції австрійських Італійців з полудневого Тиролю та протест проти здуки з Італією. — Австрійці бомбардують з торпедовий порт Монополіа з літаків порт Барі і Бріндізі.

20 червня. Армія Макензена займає Раву Руську. — Цісар Вільгельм є присутний при боях коло Городка. — В губернії Ковно відкинено російські напади коло Шавлів та на схід від горішньої Дубісси. — Коло Плави, Ронхі та Мончальконе відкинено Італійців. — Німці опускають Мецераев.

21 червня. Росія в Галичині завертають що раз дальше. — Війська армії Макензена та австрійських корпусів взяли від 12 червня, початку першої офензиві в околиці Перемішля й Ярославля 237 російських офіцерів та 58,000 вояків в полон, здобули 9 армат і 136 машинових гверів. — В Аргонах успішний атак Німців. — На таллінольському півострові коло Седіль—Бар тяжка невдача Англіїців і Французів.

22 червня. Австрійці здобувають Львів. Генерал Бем-Ермої з частиною своєї другої армії вступає серед великої радости населення до Львова. — Німецькі війська здобувають горби коло Куликова. — Німці острілюють Дюнкірхен. — В Австрії оголошено секвестр всего живна сьогорічного.

23 червня. В цілій Австрії торжественно обходять здобутте Львова. — Армія генерала Лінзінгена переходить через Дністер. — Австрійський війська займають Миколаїв, Жидачів, а дальше Островець і Сяндомір. — Серби займають Дурацо, Черногорці являють ся перед Скутарі. — Урядово стверджують, що Італійці в минулім першім місяці не осягнули ніяких успіхів.

24 червня. Начальний вожд австрійський архикнязь Фридрих і шеф штабу Конрад Гецендорф прибувають до Львова. — Австрійці займають Ходорів. — В Польщі армія генерала Войрша робить поступи. — Над Ізонцом завязта боротьба артилерії, Італійці атакують без успіху Ірадиску й Мончальконе.

25 червня. Східна група армії Полянцера—Бальтіна відкидає між Прутом а Дністром новий атак переважаючих російських сил. — Французів побито цілковито на лінії Суше—Нювіль. — Австрійське правительство видає розпорядок в справі ужиття воєнних бранців до публичних, приватних і хліборобських робіт. — Італійці звертають завязтий артилерійський огонь на мостовий причілок Іоричії і на височину Комен.

26 червня. Оборонну лінію Росія на схід та полудневий схід від Львова проломано, передовсім коло Бірки. Росіяне всюди завертають ся, також на північ від Жовкна та Рави Руської. — Австрійський цісар іменує шефа генерального штабу Конрада—Гецендорфа генерал-оберстом. — Німецький канцлер Бетман-Гольвег і секретар стану Ягов приїзять до Відня, цісар приймає їх в Шенбруні. — Австрійська підводна лодка затоплює італійський торпедовець в північній Адрії.

27 червня. Російський фронт на захід від потока Давидівка проломано. — Італійці завертають ся з нутра Лібії. — Безуспішна італійська атак коло Мончальконе.

28 червня. Черногорці обсаджують Сян Джованні ді Медва в Альбанії. — Австрійський літак нищить італійський баллон коло Віля Віцентіна та ушкоджує парк артилерії і корабель в Сдоббі.

29 червня. Австро-німецькі війська доходять в Галичині аж до Гнилої Липи, а на російській землі займають Томашів. — Черногорці займають Скутарі. — Безуспішний атак французьких літаків на стацію цепенів в Фрідріхсгафені.

30 червня. Італійці знову побито на лінії Саградо—Мончальконе. — Росіяне опускають ся становища на західнім боці Висли. — Австрійські літаки бомбардують пристань в Білгороді і табор військ в Орашачі.

*Ой, колоси ся, ниво, колоси ся
Колосячком зі золотом,
По тобі, ниво, ріки крови мли ся
Тяжка була робота.*

*На тобі, ниво, дово грам гармати,
Ой, грами, не втавали,
Та прийшлось батькам свої голови дати,
Щоб діти землю мали.*
Б. Ленкий.

Українське Слово.

Політична, економічно-суспільна
й літературна газета.

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ У ЛЬВОВІ.

Видавець: Федь Федорій. Відв. редактор: Степан Чарнецький.

Адреса редакції й адміністрації: Львів,
Ринок 12.

Умови передплати:

У Львові:		У краю і державі:	
На рік	К 18.—	На рік	К 24.—
На півроку	9.—	На півроку	12.—
На чверть року	5.—	На чверть року	6.—
На місяць	2.—	На місяць	2.50

Ціна одного примірника 6 сот., по-за Львовом 10 с.

Ukrainische Nachrichten

(Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina)

орган Союзу визволення України
виходить у Відні раз на тиждень

Редакція і адміністрація: Wien, VIII., Josefstädterstraße 79,
II. Stiege, Tür 19.

Редагують Комітет. Видавець і одвічальний редактор: Омелян Бачинський

Граматик у української мови,

уложено Проф. Др. Степаном Смалъ-Стоцьким і Проф. Др. Федором Гартнером (Третє перероблене виданне),
:: :: можна набути по ціні 2 Кор. за примірник у :: ::

АДОЛЬФА ГОЛЬЦГАВЗЕНА,
ц. к. надвального і університетського друкаря
ВІДЕНЬ VII, Кандльгасе 19/21.

Зміст: * * * — О. М. По році війни (лист з поля). — Б. Ленкий, 1914—1915. — Протест „С. Визв. Укр.“ проти варварських заряджень російського правительства. — Б. Ленкий. В храмі св. Юра (вірш). — Ів. Рудович. Митрополит гр. Шептицький. — Юл. Бачинський. Мої спомини про Драгоманова. — Б. Ленкий. Весна 1915. — Свіжі народні могили: Олена Січинська. Грина з Січинських Ревюкова. — На Великдень. — Вісти: Поздор. „Союза визв. Укр.“ з нагоди здобуття Холму. Зміна в галицькім намісництві. Привіт „Союзови в. Укр.“ від канадійських Українців. Віденське свято в честь митр. Шептицького. Болгарське віче в українській справі. Скопфівска дума промова Мілюкова. Високе відзначенне офіцера-Українця. Степанівна в неволі. — Бібліографія: Видання „Союза в. Укр.“: Т. Шевченко. Кобзар вип. II.; „Великий Лях“ Т. Шевченка з передмовою і поясн. В. Сімовича; Пр. Грушевський. Як жив укр. народ; Michael Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in historischer Entwicklung; Л. Цегельський. Самостійна Україна; Л. Цехелскі. Украинство и польска интрига ли е? — Хроніка війни. — Б. Л. Вірш.

Відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.
З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні.